

“Ressò mont-rogenic” núm. 92 (4r trim. 2004)

“EL PORVENIR DEMOCRÀTIC”

MARTÍ ROM

(El “Casino de Baix”)

Com ja s'explicava en els textos dedicats a Antoni Ferratges Mesa (Marquès de Mont-roig) i a Agustí Sardà Llaberia (“Ressò mont-rogenic” del 67 al 82 i del 84 al 90), Mont-roig tenia a finals del segle XIX un important component liberal i republicà. A l'altre bàndol, hi havia els carlins. Aleshores Mont-roig, amb 2.824 habitants, el 1888, tenia una certa importància des del punt de vista polític a les comarques tarragonines.

Espanya des del 1843 al 1868 va viure sota el règim cada cop més conservador d'Isabel II. Els conservadors, lligats a la possessió de la terra es senten amenaçats pels liberals. Aquests, que són fruit de la industrialització del país, representen la modernitat. Finalment, aconsegueixen enderrocar aquell règim amb la “Gloriosa revolució de setembre” de 1868 del general Joan Prim.

A Mont-roig aquesta “revolució” devia tenir un important impacte. Explica Jeroni Murgades en una crònica citada en el llibre “Menjapapellans, conservadors i revolucionaris” de Pere Anguera (Edicions del Centre de Lectura de Reus, 1991): “la revolució me obligó a ponerme a salvo, refugiándome en Barcelona en compañía del... cura párroco de Mont-roig, el reverendo Francisco Montserrat... durante dos meses, regresando a Reus... vestidos de paisano...”. Aquest Mn. Montserrat, segons Baptista Nogués al “Ressò

mont-rogenic” núm. 54 (pàg. 28), era de Gratallops i confirma que “degut als trastorns que visqué la nostra vila durant la revolució... va deixar Mont-roig per traslladar-se a Reus”. Amb la “revolució” del general Prim esclatà un important sentiment antireligiós. Explica Pere Anguera en el seu llibre: “els capellans no gosaven sortir de casa... i en els enterraments només es podien cantar les absoltes. En queixar-se el Prior a una autoritat, li respongué: “Vaja, home, que ja son massa grans per anar cantant pels carrers...”.

Tot i que les forces predominants de la “revolució” eren els liberals, també hi havia grups republicans, de component més popular. Així trobem que el periòdic reusenc “La Redención del Pueblo”, del 17 de desembre de 1868, explica que es van fer “manifestaciones republicanas en los vecinos pueblos de Mont-roig, Riudecañas y Vilanova d'Escornalbou. La concurrencia fue en todas ellas numerosa y el entusiasmo inmenso...”. La nova situació política va dur eleccions generals (gener de 1869). Per aquell mateix periòdic sabem que en el primer acte electoral a Reus, amb motiu de la vinguda del republicà Emilio Castelar (3 de gener de 1869), hi havia el comitè de Mont-roig entre els que li donen la benvinguda. I en el del dia 21 de gener, comenta que “según noticias... hemos triunfado en... Mont-roig...”.

Aquella monarquia “democràtica” dels liberals, amb Amadeo de Saboya, va durar ben poc (1870-1873) i va arribar la “I República” (11 de febrer 1873). El nostre Agustí Sardà i Llaberia s'havia presentat a les eleccions de l'agost de 1872, i va aconseguir sortir diputat a les del maig de 1873. El 3 de gener de 1874, amb el general Pavia entrant amb les tropes a les Corts es posava fi a la I República, només va durar onze mesos. El 1875 es va produir la restauració monàrquica amb Alfons XII, que regnaria fins la seva mort (1885). Foren uns anys de predomini conservador. Amb la Regència de Maria Cristina d'Habsburg (1885-1902) s'inicia el pacte polític per l'alternança en el poder de conservadors i liberals (Cánovas del Castillo i Sagasta), que continuarà el 1902 amb el regnat d'Alfons XIII. Els liberals van aconseguir aprovar la Llei del Sufragi Universal masculí (1890); en endavant podien votar tots els homes majors d'edat (25 anys). A les eleccions, quan les convocaven els conservadors, a més de guanyar, consentien que sortissin uns quants diputats carlins, i quan les feien els liberals, un grapat de republicans.

El capítol conservador Antonio Cánovas del Castillo deia, el 1870, que calia que hi haguessin “dos centros, cuando menos, en cada pueblo; uno

Carrer del Francesc Riba i Mestre anys vint. Darrere la mainada, a la dreta, el que seria el Casino de Baix. (Foto Arxiu Municipal)

más conservador donde quepan hasta los que la impaciencia ha hecho carlistas... y otro, más liberal, donde puedan acogerse los desengaños de la revolución...".

Aquests dos "centres" es veuran concretats a Mont-roig pels tradicionalment anomenats: "Casino de Dalt" i "Casino de Baix" (respectivament: "Centre Legitimista" i "El Porvenir Democràtic"): Durant molts anys estaven a tocar, tan sols separats per unes cases. Segons el llibre "Itineraris per la sociabilitat meridional catalana" de Pere Solà Gussinyer, Diputació de Tarragona (1997), a la pàg. 289, el "Centre Legitimista", es creà el 1892. Sabem que estava situat a la casa del Pepet Pascual Munté, més conegut per "Pepet Xarles" (ara plaça Joan Miró núm. 12). Aquest centre aglutinava tant a monàrquics com a carlins (més nombrosos). Recordem que aquest era el nom amb el qual eren coneguts els seguidors de Carles V (que no va regnar mai) i els seus descendents. "Don Carlos" era el germà del rei Ferran VII, a qui tocava heretà el tron (1833) perquè aquell sols havia tingut una filla, la que seria Isabel II.

El origen de "Casino de Baix" sembla que els hem de trobar en aquella societat nascuda el 1869, conseqüència de la "Gloriosa" del 1868, anomenada "El Porvenir", que esmenta Baptista Nogués a "Ressò mont-roigenc", núm. 34 pàg. 12. Cita una crònica del "Diario de Tarragona" (17 de setembre de 1869) que explica que "durante los días 7, 8 y 9 se ha celebrado es esta la fiesta mayor con bastante concurrencia y animación, a pesar de no haber habido, como en otros años, ni la clásica dulzaina, ni los corres-pondientes bailes tan comunes en casi todas las poblaciones del campo de Tarragona... la Sociedad titulada "El Porvenir" suplió con dos bailes muy concurridos, el vacío que dejaron aquellas diversiones, improvisando en el día 8 un vasto salón cubierto con toldo y rodeado de verde follaje, con profusión de luces y amenizado con la orquesta...".

A "l'Arxiu Històric de Tarragona" he pogut consultar diversa informació corresponent a aquesta Societat. La informació més antiga és un Reglament aprovat pel governador el 23 de març de 1863 i modificat en junta general el 16 de març de 1879. En aquell 1863 el president era Ramon Sabater, i el secretari Josep Negre. El 1879 ho eren Salvador Jordi i Anton Ferrando. A l'article 1r d'aquesta "El Porvenir", s'hi diu: "El objeto de la

sociedad es proporcionarse la amenidad posible y disfrutar de lo que permite la buena sociedad". En el 2n: "Para conseguirlo la Sociedad proporcionará dentro del local que elija: 1- Lectura de noticias e instrucción, esforzándose todo lo posible en la formación de una biblioteca; y si tuviera dos periódicos de noticias han de ser precisamente de distintas opiniones. 2- Diferentes piezas de juego, debiéndose usar como simples pasatiempos. 3- Un baile en el primer día de la fiesta mayor...". En el 3r: "No se permitirán cuestiones políticas, ni religiosas, ni tampoco los juegos que no sean de ley".

En aquell context polític de finals del regnat d'Isabel II, no es podien esmentar objectius de caire social, tot quedava resumit a esbarjo i instrucció. Cal recordar el baix nivell d'alfabetització que hi havia aleshores. En el llibre "El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)", Editorial Cossetània (2003), a la pàg. 50, es parla que el 1910 tan sols hi havia un 50,7 % de població adulta que deien que sabien llegir i escriure.

A l'article 7è s'hi diu que "podrán ser socios todos los individuos de buena conducta y de 18 años...". Llavors la majoria d'edat era als 25 anys. També esmenta que els socis podien ser: fundadors, de número, transeünts i honoraris. Aquests darrers eren l'Alcalde i el Jutge municipal. Els "fundadors" eren els que van firmar el Reglament en el moment de la creació; els "de número" els que anaven ingressant després; i els "transeünts", que no tenien ni veu ni vot, eren els que per obligacions particulars havien d'absentar-se periòdicament. Era una situació de temporalitat que tenia com a límit sis mesos. En els articles 10è i 12è s'esmenta la quota que pagaven els socis: "Los socios de número pagarán 10 reales por derecho de entrada" i "Todos los socios satisfarán anticipadamente cuatro reales mensuales". Respectivament eren 50 cèntims de pesseta i 1 pesseta (recordem que l'actual euro equival a 166,368 pessetes).

L'article 16è ("El día de baile la Junta directiva señalará el número de señoras que cada socio pueda convidar") ens duu a concloure que "El Porvenir" estava limitat als homes, excepte en els balls i espectacles. Dins dels articles que tracten de les obligacions dels socis, podem destacar el 20è: "Guardarse mutuamente las atenciones y consideraciones propias de personas bien educadas", el 24è: "El socio que no se suscribiera para alguna diversión solo disfrutará de ella como espectador sin tener derecho a presentar personalmente a persona alguna en el local...", i el 27è: "Si algunos socios desearan hacer ensayos de música, bailes en horas impropias de concurrencia en el local deberán pedirlo a la Junta".

Aquest article ens permet saber que ja hi havia banda de música. Fet que també es produïa amb el "Casino de Dalt" i més endavant amb "L'Obrera" (veure la pàg. 57 del llibre "El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)"). Baptista Nogués

al "Ressò mont-roigenc" núm. 20 diu (parlant del 1887): "en aquell temps es van crear dues bandes de música al nostre poble: la banda del Casino de Dalt o carlista... la banda del Casino de Baix o liberal, dirigida per Morel.li... (aquest) era el director d'una companyia de còmics ambulants, que efectuà moltes representacions teatrals a l'edifici del Fort (avui l'església parroquial)... les dues bandes van debutar en el mateix dia, a la processó del divendres Sant...". En una carta que Mercè Sardà Uribarri, filla d'Agustí Sardà Llaberia va escriure el 6 d'agost de 1897 ("Ressò mont-roigenc" núm. 85, pàg.26), comenta que la banda de música del Casino de Baix "vienen todos los años a dar una serenata a mi padre antes del baile y las muchachas reciben a los músicos y les sirven pastas y vinos...".

Tornant a aquell Reglament, a l'article 32è es parla d'invertir un mínim de 60 rals (15 pessetes) en la Biblioteca de la societat. En el 44è sobre les juntes: "... la resolució podrà ser aprobada en votació pública o secreta. Serà secreta cuando lo pidan seis socios"; i en el 45: "Las votaciones por aclamación son nulas, pudiendo seguir el medio de levantarse para aprobar o desaprobar". Els articles del 33è al 37è detallen les funcions i obligacions del President, Vocal 1r, Vocal 2n, Tresorer i Secretari. Aquest Reglament està firmat pels que es diuen ser president i secretari en el moment de fer aquesta còpia: Domingo Olivé i Fèlix Loaliza. No hi ha data, però, com veurem més endavant, deu ser com a màxim del 1888.

"El Porvenir", en aquells anys de finals del segle XIX, era un centre bàsicament de caire liberal; això sí, amb un petit grup de republicans que s'havien vist foragitats de la vida política des de la caiguda de la I República (1874).

En un comunicat enviat al Governador, el 23 de setembre de 1888, firmat per Ramon (?) Gassó, diu: "Tengo el honor de participar a V.E. que desde doce años acá esta sociedad está instalada en el primer piso del nº 61 de la calle Mayor de esta población, sin que hasta la fecha se haya pensado en trasladarse a otra calle ni casa...". És a dir, des del 1876 la seu estava en el núm. 61 del carrer Major. Sabem que en el segle XIX el carrer Major "baixava fins a trobar el camí de Reus, al barranc del Primer Pont...". (pàg. 309 del llibre "Estudi Onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp" de Ferran Jové Hortonedà), i que l'actual casa de la senyora Lluïsa Compte (núm. 21) era antigament el 95; segons informacions que vaig trobar en la recerca sobre el Marquès de Mont-roig. Així doncs, disset cases avall hi havia aquell número 61. Devia ser (el que fins el 1973 era) cal Panadero (actual carrer de Francesc Riba i Mestre núm. 6 i 8). Anys després, la societat "El Porvenir Democràtic" es trobava allí.

Eren anys que a Mont-roig devien manar els liberals. Del 1886 a 1891 consta que l'alcalde era Gaietà Romeu Benaprés, que havia substituït per raons de salut a Salvador Jordi Alentorn, i que

serà succeït per Anton Ferrando Fortuny (Baptista Nogués a "Ressò mont-roigenc" núm. 17, pàg. 1, núm. 24 pàg. 7). Gaietà Romeu era fill de Bartomeu Romeu Casañas, jutge de Mont-roig de 1872 a 1874 i amic del pare del Marquès de Mont-roig. Romeu era el propietari del "Mas d'en Romeu" i Ferran Ferratges Ballester de l'actual "Mas Miró". Ambdós eren "americanos" que havien anat a fer fortuna a Cuba ("Ressò mont-roigenc" núm. 70 pàg. 13). Curiosament veiem com els alcaldes d'abans i després de Romeu, eren respectivament el president i el secretari de "El Porvenir" l'any 1879. Devien ser del mateix tarannà polític.

El sentiment republicà a Mont-roig continuava present i devia reeixir ajudat per les visites que feia, als estius, Agustí Sardà. El "Diario de Reus" del 26 d'agost de 1882 comenta que els republicans de Falset "esperan al que fue diputado en las últimas Cortes de D. Amadeo, Agustín Sardà con su esposa e hijos... El otro día fue una comisión a Mont-roig a visitarlo...". Agustí Sardà es va presentar, per la circumscrició de Tarragona, a les generals del 4 d'abril de 1886. I el "mont-roigenc" Pere Antoni Torres Jordi (de "cal Jordi") en la liberal. Si els republicans "possibilistes" varen col·laborar d'una manera limitada en el nou marc polític de la restauració monàrquica, els republicans "federalistes" es van inicialment marginar. En el llibre "Possibilistes i federalistes. Política i Cultura republicanes a Reus (1874-1899)", d'Àngel Duarte ("Associació d'Estudis Reusencs", 1992), a la pàg. 80, es diu que Agustí Sardà va participar el 19 de febrer de 1891 en un acte a Tarragona amb el que havia estat president de la I República, Estanislau Figueras. Era el retorn públic dels "federalistes" a aquestes comarques.

En un comunicat de la societat "El Porvenir" adreçada al Govern Civil de Tarragona, del 8 d'abril de 1888, hi trobem un segell amb l'anagrama de la societat: una doble elipse (una dintre l'altre i quasi a tocar), i a l'espai entre les dues s'hi pot llegir a dalt "CASINO", a baix: "EL PORVENIR"; a l'espai interior hi ha un sol lluminós de considerable grandària que surt rera el mar. És el sol que representa un nou dia, una nova era. El mateix nom era ja una declaració d'intencions, s'havia de deixar enrera el passat: una monarquia absolutista amb governs conservadors i unes eleccions que sols podien votar uns quants adinerats, i amb una Església com a element de suport del poder i control de la població (sovint amb baixos nivells d'alfabetització). Quines eren les esperances de futur d'aquells homes "moderns" (liberals i republicans)? Doncs moltes de les coses que amb el pas del temps s'han anat conquerint; bàsicament: establir noves relacions laborals (aconseguir el "descans dominical" i la jornada laboral de vuit hores...) i eleccions on tothom podés votar; aquestes demandes no es van obtenir fins les lleis del 1904, 1919 i 1931.

“EL PORVENIR DEMOCRÀTIC” (El “Casino de Baix”) -2

MARTÍ ROM

Haviem vist com en un comunicat de la societat “El Porvenir”, del 8 d’abril de 1888, hi constava un segell amb un esplèndid sol il·luminant el mar, la vida. Aquell any, el president i secretari eren: Domingo Olivé i Fèlix Loaiza.

Baptista Nogués (a “Ressò mont-rogenic” núm. 29, pàg. 7) esmenta un tal Domingo Olivé Llaberia que fou fiscal municipal durant 1889-1891. Sobre Fèlix Loaiza Tur, també explica (a “Ressò mont-rogenic” núm. 17, pàg. 1) que ja era metge a Mont-roig el 1886. Com veurem és un dels noms que es van repetint en moltes de les juntes de la societat; era una persona amb un pes important. Per informacions del meu avi, Francesc Rom Serra, sé que tingué un dels primers enterraments “sense capellans” del poble, i que les seves filles jugaven, ja a principis de segle, amb un estel; cosa que resultava prou estranya en aquella època. En una narració seva, “Lloança a uns cirerers” (1976), comenta: “... aleshores encara era un vailet... (seria cap el 1909)... érem veïns... el pis on vivia el senyor metge Fèlix junt amb la seva família era a la casa ara del Josep Clariana... (Hi vivien) el Sr. Fèlix, la seva dona la Sra. Emília i quatre fills, aquests eren: l’Emília, el Marià, el Fèlix i la Conxita... (aquesta) que era la més petita, tot sovint sortia al balcó i cridava la meva mare demanant-li que la deixés anar amb ella a les Parellades per tal de fer volar l’estel, doncs hi tenia una bogeria... Arribàvem al Maset i... encara em sembla que veig ara l’estel fent mil filigranes...”.

Aquestes societats, com “El Porvenir”, no ho tenien fàcil en relació a certes autoritats, en general amb el Govern Civil de Tarragona. Sovint, com anirem veient, hi ha peticions d’aquest que falta lliurar una còpia del Reglament o alguna altra paperassa. La primera vegada que ho trobem és en un comunicat de la societat, del 8 d’abril de 1888, que envia a Tarragona: “Con el mejor celo esta sociedad en fecha de hoy ha presentado a esta Alcaldía copia literal del reglamento... y cuando se creía sinceramente que se había cumplimentado la ley, una atenta comunicación del Sr. Alcalde... Dice así... Debo recordar a esta Junta de Gobierno al objeto de que no sufra perjuicio alguno, que... impone la obligación a las sociedades de remitir dos ejemplares del reglamento al Gobierno civil y ... hoy fina el plazo concedido por decreto y podrían poner obstáculo... Habiendo remitido solamente un ejemplar y de otra parte siendo innecesario por ahora el que se ha entregado a esta Alcaldía pueden disponer de él...”. Continua: “lo que tiene

esta sociedad el honor de decir a V.E. para que se vea que desea cumplir lo mandado por la Superioridad...”. L’alcalde que avisava era el liberal Gaietà Romeu; i ho firma el president de la societat Domingo Olivé.

El primer balanç de comptes anual que he trobat és de l’1 de gener de 1890. El president, Joaquim Bargalló, esmenta que el resultat de la societat és de 34 pessetes amb 30 cèntims. Segons el llibre “Obrers a Reus. Classes populars urbanes sota la Restauració (1874-1881)” d’Albert Arnavat, d’Edicions del Centre de Lectura de Reus (2000), els pagesos cobraven, cap el 1880, entre 2 i 2,25 pessetes per dia. És a dir, el benefici que va tenir “El Porvenir” estava al voltant d’uns 15 dies del jornal de pagès.

Mitjançant una comunicació del 5 de gener de 1891, sabem la composició de la junta: President, Joaquim Bargalló; Vicepresident, Domingo Olivé; Vocal 1r, Jaume Capafons; Tresorer, Joaquim Boronat; Secretari, Fèlix Loaiza.

Amb data 10 de març de 1891 tenim un nou Reglament de la Societat. Els seus articles canvien poc de l’anterior (del 1863 i modificat el 1879). El primer és literalment el mateix. El segon, canvia allò de tenir dos periòdics d’opinions polítiques diferents per “procurará la suscripción de los periódicos de mayor circulación de España, tantos cuantos, lo permitan los fondos de la Sociedad”. Els socis continuaven sent de tipus: fundadors, de número, transeünts i honoraris. I aquests darrers, a més de l’Alcalde i el Jutge municipal, ho podien ser “los que en junta general acuerde la Sociedad”.

També en els articles 10è i 12è s’hi diu la quota a pagar: “Los socios de número pagarán dos pesetas cincuenta céntimos por derecho de entrada” i “Todos los socios satisfarán anticipadamente una peseta mensual”. La quantitat d’entrada puja de 0,50 a 2,50 pessetes (més o menys, com hem vist, un jornal de pagès), en

canvi la mensualitat és la mateixa. És curiós constatar com en el reglament modificat el 1879 encara es parlava de rals i ara el 1891 es fa en pessetes. La inversió anual en Biblioteca (art. 32è) no canvia, continua sent 15 pessetes. Hi consten com a President i Secretari: Francesc Benach i Fèlix Loaliza. Sobre el primer, Baptista Nogués l'esmenta a "Ressò mont-rogenic" núm. 24, pàg. 8, que tenia (el 1888) una botiga de teixits.

Aquest document, el 20 de març, rep el vist-i-plau de l'alcalde i del secretari de l'Ajuntament (Gaietà Romeu Benaprés i Francesc Gassó Folch) i l'envien al Governador Civil, on queda enregistrat el 26 de maig com a societat "política" esmentant-se que el seu objecte és la "propaganda de los principios democráticos". Enmig hi tenim que, el 17 d'abril, des de l'alcaldia envien un comunicat al Governador dient que "remito... por duplicado el Reglamento reformado porque se rige la sociedad... en cumplimiento de lo que me indica en atento oficio de fecha 8 del actual...". Però no acaba aquí la cosa; en una comunicació del Governador, del mateix 26 de maig, i dirigida al president de la societat, Fèlix Loaliza, diu: "Devuelvo a V. debidamente registrado un ejemplar de los Estatutos... Asimismo debo hacer presente que no constando en el expediente... (que) haya cumplido... respecto... al balance general que al registro de la provincia deben remitir los presidentes... anualmente...". Aleshores li contesten (2 de juny): "Tengo el honor de poner en conocimiento... que en el libro de actas de este Casino figura una que a la letra dice así: ... Reunidas en este día las juntas saliente y entrante... revisadas las cuentas del año que finió ayer resultando un déficit de 57,79 pesetas...". I esmenta la data de l'1 de gener d'aquest any. També cita que la junta sortint (1890) era: President, Ramon Gassó; Tresorer, Josep Martí; Vocal 1r, Anton Ferrando; Vocal 2n, Josep Aragonès; Secretari, Francesc Benach i l'entrant (1891): President, Fèlix Loaliza; Tresorer, Joaquim Bargalló; Vocal 1r, Domingo Olivé; Vocal 2n, Tomàs Martí; Secretari, Francesc Benach.

Encara rematen des del Govern civil, en un comunicat dirigit al president, Fèlix Loaliza, amb data 6 de juny: "En contestación al oficio... de fecha 2 del actual, he de manifestarle que la copia certificada del acta de constitución... debe remitirse a este gobierno, deberá ser expedido en papeles de la clase 11 y no por oficio...". I contesten el 8 de juny: "Adjunto, tengo el honor de pasar a manos de V.S. copia literal certificada... expedida en papel de la clase undécima, como V.S. me previene...". En una societat escassament alfabetitzada tots aquests requeriments eren un important fre a la constitució d'aquest tipus de societats.

En una altra comunicació del 10 de desembre de 1891, amb la firma del President Joaquim Bargalló, es diu que en la reunió del dia 8 es va renovar (pel 1892) la junta de la societat. Com a President fou escollit, Ramon Gassó Serra; Vicepresident, Anton Ferrando; Vocals, Josep Aragonès i Josep Martí Pomés?; i Secretari, Francesc Benach.

El president (de 1892) Ramon Gassó Serra tenia un germà de nom Francesc. Aquest fou un personatge important en la revolta dels viticultors de les comarques de Tarragona del 1893. Abans però, el 1887, segons Baptista Nogués al "Ressò mont-rogenic" núm. 20, pàg. 11, Francesc Gassó Serra havia estat nomenat, junt amb Josep Prous Mariné, per "assistir a la reunió de l'Institut Català de Sant Isidre, que se celebrà a Reus". L'Institut Agrari Català de Sant Isidre s'havia fundat a Barcelona el 1851, agrupant els principals propietaris agraris.

El 1893 hi va haver un important moviment dels viticultors de l'Alt i Baix Camp, la Conca de Barberà i el Priorat ocasionat per la davallada del preu del vi i el increment dels impostos. Des del 1886 ja es pagaven 25 cèntims de pesseta per hectàrea de vinya per ajudar la lluita contra la fil·loxera que s'anava estenen de nord cap a sud; i ara, el 1893, es volia afegir un impost de 5 cèntims per litre de vi. Els pagesos propietaris de vinya es van començar a mobilitzar. Consten actes populars a Vallmoll, Reus i Tarragona on, entre d'altres, hi figura Francesc Gassó Serra com a orador. En tots ells tenien el suport dels diputats a Corts, els liberals, Gabriel Ballester i Joan Cañellas. El 24 d'agost, com a conseqüència de l'arribada a Mont-roig dels recaptadors d'impostos, es va fer una marxa de més de mil persones pel poble que es van haver d'enfrontar a uns quants guàrdies civils enviats de fora. Hi va haver aldarulls i algun ferit. En el llibre "De pagesos a ciutadans (Cent anys de sindicalisme i cooperativisme agraris a Catalunya, 1893-1994)", d'Andreu Mayayo Artal, d'Editorial Afers (Catarroja-Barcelona 1995), a la pàg. 53, hi podeu trobar més informació sobre aquest moviment de les terres de Tarragona.

Aquests eren els anys de la Regència de Maria Cristina de Habsburgo (1885-1902), els de l'alternança en el poder de conservadors i liberals. Cal remarcar que el 1890 els liberals van aprovar la Llei del Sufragi Universal masculí. S'iniciava una etapa política, d'una major possibilitat de participació ciutadana. Hem vist com en el nou Reglament de 10 de març de 1891 es feia esment que el seu objectiu era la "propaganda de los principios democráticos". En el nou del 1905, sota el nom de la societat ("El Porvenir") s'hi afegeix: "Sociedad democrática". Reclamaven una democràcia que realment, amb la votació de tothom (homes i dones) no arribarà

fins a la II República (s'aprovà l'1 d'octubre de 1931) i després fins el 1977. Ha costat molts esforços, de moltes persones i durant molts anys, arribar a obtenir aquesta societat (millorable) que ara tenim.

"El Porvenir", era fins aleshores una societat liberal que també acollia als grupets republicans de Mont-roig, però poc a poc s'anirà decantant cap a posicions republicanes. Aquest tipus de societats eren més que un club polític. Diu Pere Anguera en el llibre "Societat, sociabilitat i ideologia a l'àrea Reusenca" ("Associació d'Estudis Reusencs", 1999), a la pàg. 44: "...ja ho he assenyalat en parlar dels republicans i amb èmfasi menor dels carlins. Al voltant d'ambdues opcions ideològiques s'estructurà una dinàmica i rica sociabilitat que anava molt més enllà de la pura opció partidista... S'hi teixia una complexa vida de relació, rica i variada, a través... del Cafè (on es multiplicaven les tertúlies, sovint al voltant d'algun oracle de la societat...)", i a la pàg. 112 conclou: "que el Cafè tingués un protagonisme clau... es llegien en veu alta i comentaven la premsa...".

Aquestes societats, i en aquell període històric, possibilitaven la relació lúdica de persones amb interessos semblants. Explica Àngel Duarte en el llibre "El Republicanisme Català a la fi del segle XIX" (Eumo Editors, 1987), a la pàg. 4, que "la finalitat dels centres era doble: mantenir viu i difondre l'ideal republicà i facilitar possibilitats d'esbarjo i relació social... Participaven en festes populars locals, com podien ser el carnestoltes, traient al carrer tota la iconografia republicana (carros al·legòrics, efigies, banderes)... Eren també l'escenari d'un esbarjo popular no tan directament relacionat amb la vida política. És el cas dels balls...".

En aquella carta citada anteriorment que escriu el 6 d'agost de 1897 Mercè Sardà Uribarri, filla d'Agustí Sardà, d'una família de tradició republicana, parla del problema que succeïa quan algú anava al Centre adversari, encara que fos pel ball; com, per exemple, les seves cosines: "ellas van al casino republicano porque representan la casa... el último año se arregló, yendo las muchachas el día siguiente del baile como de pasada al casino de d'alt, por la tarde, sin dar importancia al acto... Sara (la seva germana) y yo, republicanas declaradas, fuimos para dar ejemplo de tolerancia y de concordia..." ("Ressò mont-roigenc" núm. 85, pàg. 26). Probablement els era més fàcil fer-ho a dues persones que sols estaven al poble els dies de vacances, que a aquells que hi convivia tot l'any. És ben conegut, la total falta de permeabilitat entre els components d'ambdues societats. Qui era d'un Casino mai (o gairebé mai) posava els peus a l'altre. Eren dos entorns aïllats.

El final del segle XIX fou molt convuls. Per

exemple, eren els anys de les bombes anarquistes a Barcelona, recordem aquella famosa del Liceu (1893) i la de la processó de Corpus del 1896. És un context polític en ràpida transformació: el 1898 hi ha la pèrdua de Cuba i la conseqüent crisi d'identitat d'una Espanya hereva d'aquell "imperio español".

En aquest mateix any (1898) trobem citats el "Comitè d'Unió Republicana" de Mont-roig amb Joaquim Prous Rovira i Francesc Benach Solé, i la "Minoria republicana" de l'Ajuntament amb Joaquim Martí Prous (el pare del meu avi Miquel Martí Aragonès, "Panadero") com a participants a la reunió que es va fer a Reus (el 20 de febrer de 1897), a la "Relació de centres, entitats i periòdics adherits a l'Assemblea Popular Republicana" del llibre "Possibilistes i federals. Política i Cultura republicanes a Reus (1874-1899), d'Àngel Duarte ("Associació d'Estudis Reusencs", 1992), pàg. 321.

Poc després, el 27 de març de 1898, Agustí Sardà es va presentar a les eleccions a diputats per la província de Tarragona. Va quedar el quart; sols en sortien tres. El llibre "El Republicanisme Català a la fi del segle XIX" també d'Àngel Duarte (Editorial Eumo, 1987), a la pàg. 40, reproduïx una crònica del diari "La Publicitat": "...el fracàs de les candidatures... serà atribuït a la divisió existent dins el partit republicà...". Com sabem, Agustí Sardà fou senador per la província de Tarragona des del 1903 al 1911. Sempre per partits republicans. Va morir el 5 de març del 1913, a l'edat de 76 anys.

Aquell llibre d'Àngel Duarte també esmenta, a la pàg. 177, l'existència d'un "Comitè d'Unió Republicana" a Mont-roig el 1893; el seu president i vicepresident eren Joan Valls i Josep Creus. Aquesta era una coalició electoral de les forces de Pi i Margall i Nicolàs Salmerón. El continu fracàs electoral dels republicans era degut a la seva fragmentació en diversos partits, cosa que no succeïa en general a les bases. A la pàg. 31 d'aquell llibre s'hi explica que "van aparèixer centres (com "El Porvenir")... que van sobreviure a la desaparició de l'entesa entre els partits. Acollien una part significativa de la militància a Catalunya i eren sovint la consciència crítica...".

“EL PORVENIR DEMOCRÀTIC” (El “Casino de Baix”) -3

MARTÍ ROM

Segons esmenta Francesc Rom Serra en el llibre inèdit “Guspines”, al “Casino de Baix” hi havia “des de finals del segle XIX... un grup de persones addictes al pensament republicà, atretes per aquelles idees de justícia i llibertat. Podem destacar-hi: el Pagot, Fontcuberta, Gaietà Romeu, Maseras, Fèlix Loaza (metge), Anton Cutxó, “Peret del Rei”, Elies Benaiges, Esteve Aleu Aleu, els germans Joaquim i Frederic Boronat, Salvador Jordi, Domènec Cabré, Antero Cabré Dalmau, Alfons Nolla, Ramon Sabaté (pare i fill), els germans Manuel i Francesc Nogués Sardà (nebots d'Agustí Sardà Llaberia), els Faló, i molts d'altres que em deixo. Aquest Centre, a més de la sala de cafè i esbarjo, també tenia una sala d'espectacles, amb escenari, que estava preparada per fer-hi ball i sessions de cinema. Hi estaven molt arrelats els balls de Carnaval, amb el típic ball de la “pinyata” i amb una gran munió de gent. També tenia una gran acceptació l'enterrament del Carnestoltes; aquesta cercavila més d'una vegada havia estat esbrancada pels socis del Casino Carlista; en les discussions que es produïen enmig del carrer, a vegades s'arribava a les mans... A la sala de juntes s'hi podia veure Pi Margall, Estanislau Figueres, Emili Castellar i Nicolás Salmerón; aquests retrats enfortien el pensament republicà dels socis. En lloc preferent també hi havia el vell diputat i lluitador de la província de Tarragona, Nogués Subirà”.

Julià Nogués Subirà era una persona molt apreciada pels republicans de Mont-roig. Va néixer a Reus el 1867 i morí el 1928 a Calatayud. Va començar la seva carrera política com a regidor de l'Ajuntament de Reus el 1893, i des del 1903 fins al 1923 (dictadura de Primo de Rivera) fou elegit sempre diputat a Corts per la circumscripció de Tarragona. Aquest, juntament amb el també polític Marcel·lí Domingo, venien sovint a Mont-roig on hi tenien bons amics. S'havien allotjat alguna vegada a la casa del meu besavi matern, Josep Ferratjes Munté (president molts anys de “L'Obrera”), al carrer d'Amunt núm. 15.

Tornant al “Casino de Baix”, en el Reglament del 26 de novembre de 1905, firmat pel President Joaquim Prous i el Secretari Vicente de Pedro, com ja avançàvem, hi trobem que a sota de “Centro *El Porvenir* de Mont-roig” posa “Sociedad democrática”. És un reglament amb canvis significatius. Diu l'article 1r: “Esta sociedad conti-

nuará denominándose “El Porvenir”, convirtiéndose empero en política, siendo su objeto la propaganda por todos los medios legales de los principios democráticos; y la instrucción y recreo de los socios...”. Recordarem que a l'anterior Reglament de la Societat (del 1863 i modificat el 1879) s'hi deia que “el objeto de la sociedad es proporcionarse la amenidad posible y disfrutar de lo que permite la buena sociedad”. Continua el nou Reglament: “Estando domiciliada... en la calle Mayor nº 61”.

Els temps duen vents de canvi. Al 2n article s'hi esmenten possibles seccions: “En el caso de que se cree... una sección dramática, coral, de socorros mutuos u otras, no podrán separarse de los puntos fundacionales de este Reglamento... debiendo la Sociedad facilitar cuantos medios estén a su alcance...”. A l'article (7è) quan descriu els socis honoraris ja no cita l'Alcalde i el Jutge municipal: “Serán... aquellos que en Junta General se les conceda esta distinción...”. En el 9è, a més de l'edat mínima de 18 anys, exigeix “que profesen ideas democráticas”, i anuncia que els socis protectors hauran de pagar “cuando menos una cuota anual doble de la reglamentaria”. També sobre els socis, són l'11è: “Perderán el derecho de pertenecer a este Centro los socios que con su conducta política contraríen los fines que persigue esta Asociación”; i el 27è: “El socio que no se suscribiese para alguna diversión solo disfrutará de ella como espectador, exceptuando las funciones teatrales”.

En el 37è article es cita que l'assignació a la Biblioteca passa a 20 pessetes (a l'anterior Reglament n'eren 15). A l'article 68è s'hi diu que “en caso de disolverse la Sociedad sus efectos serán rifados entre los socios que la compusieran... después de cubiertas todas las deudas...”. Al final d'aquest Reglament hi ha un punt addicional que diu que “queda obligada la Junta a hacerlo imprimir a más tardar dentro de seis meses a cargo de los fondos de la Sociedad...”, per tal de lliurar-lo a cada soci.

També canvien les quotes: “Los socios de número pagarán 2'50 pesetas por derechos de entrada” (13è) i “Los socios satisfarán anticipadamente 0'50 pesetas mensuales” (15è). Es fa difícil comparar les quotes que pagaven les diferents societats polítiques o socials de Mont-roig, però tenim algunes dades. Els socis de “El Porvenir” fins el 1905 pagaven 12 pessetes anuals i, en endavant, 6 pessetes. Sabem (acte

del 20 de gener de 1924) que al "Centre Legitimista" pagaven 3 pessetes fins el 1924 i després 6 pessetes. La quota del "Centre Obrer" ("L'Obrera"), el 1911, era de 5'2 pessetes (del llibre "El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)", pàg. 24 i 153). Així tenim que, cap a l'any vint, per als dos primers era de 6 pessetes i per a "L'Obrera" 5'2.

Amb l'inici del segle XX el context polític espanyol estarà continuament revoltat. Amb una cada cop major llibertat d'acció els "Centres" mont-roigencs, el carlí i el republicà, s'aniran radicalitzant. Acabava d'iniciar-se (1902) el regnat d'Alfonso XIII. Continuava aquella alternança de conservadors i liberals, però en el panorama polític sorgien greus conflictes: sorgien vagues obreres demanant jornades laborals i salaris dignes, els anarquistes anaven adquirint cada cop un major protagonisme. El juliol del 1909 (degut a la guerra del Marroc) es produeix la revolta popular de la "Setmana Tràgica" de Barcelona...

Sobre "El Porvenir", en el comunicat del 9 de gener de 1906, firmat pel secretari, Vicente de Pedro Martí, s'explica que a la reunió del 29 de desembre de 1905 es va constituir una nova junta: President, Joaquim Prous Rovira; Vicepresident, Félix Loaza Tur; Vocal 1r, Pere Boronat Baiges?; Vocal 1r, Joan Pagés? Ferran; Bibliotecari, Josep Martí Aguiló; Tresorer, Miquel Aragonès Nolla; Secretari, Vicente de Pedro Martí; Subsecretari, Miquel Martí Aragonès (el meu avi "Panadero"). El secretari, Vicente de Pedro Martí, surt esmentat al "Ressò mont-roigenc" núm. 74, pàg. 17; es casà en segones núpcies amb Maria Assumpció Roig Ferratges (àvia de l'actual Lluïsa Compte Freixas); aquesta era cosina germana del marquès (Antoni Ferratges Mesa).

Hi ha un canvi important en un comunicat del 4 de març de 1908, adreçat al governador. Parla significativament de "Centro" (recordarem que en aquell segell de 1888 deia "Casino") i diu: "Los infrascritos individuos que componen la Junta de gobierno del Centro "El Porvenir Democrático" cuyo reglamento fue aprobado... en 6 de diciembre de 1905...". Continua: "Que conviniendo a esta Sociedad modificar unos artículos del Reglamento porque se rige y habiendo sido en Junta General celebrada el 26 del mes que fine...". A l'article 14è s'hi fa esment que ara la quota es pagarà anualment. Al 15é, que aquesta quota l'hauran d'abonar durant gener i febrer i que serà de sis pessetes. Firmen, el president Josep Maria Massó, el secretari Frederic Boronat, el Bibliotecari Martí? Borràs, el Tresorer Miquel Bargalló, el Vocal 1r Jaume Benaiges... Els altres (Vicepresident i Vocal 2n) són il·legibles. El tresorer, Miquel Bargalló Martí

("Nostre Senyor de la Calle") serà una persona important en el moviment associatiu del poble, el trobarem tant en càrrecs a "El Porvenir Democràtic" com al "Centre Obrer" ("L'Obrera"), i, com més endavant, va arribar a ser Alcalde del poble.

El republicà Agustí Sardà Llaberia fou qui des del seu càrrec de senador per la província de Tarragona (des del 1903 al 1911) va aconseguir pel poble la construcció de les noves Escoles Públiques. Al "Ressò mont-roigenc" núm. 88, pàg. 31, hi ha un article de Joan Ramon Reverté sobre l'arquitecte que les va construir: "Ramon Salas, l'arquitecte de la Casa de Cultura". Es va posar la primera pedra el 1908, i l'Ajuntament va començar a instal·lar-s'hi en els pisos superiors el desembre de 1910. Finalment s'inauguraren les Escoles el 15 de gener de 1911, que hi van estar fins el 1977.

El 1911 es va fundar "El Centre Obrer de Mont-roig del Camp" (conegut per "L'Obrera"). Aquest era una entitat que naixia dels interessos de la població treballadora del poble (pagesos que anaven a jornal), que molt probablement no es sentien prou identificats amb les dues propostes de Casinos que hi havia, un de caire carlí i l'altre liberal. Declaren que no volen actuar a l'àmbit polític; volen tenir una escola, una cooperativa de consum... i d'altres activitats de tipus lúdic (banda de música, balls...). Però aviat se n'adonaran que calen pactes amb els liberals del "Casino de Baix" per tal d'influir en la vida municipal. Per a més informació consulteu el llibre de Francesc Rom Serra, "El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)". La primera Junta estava formada per: President, Josep Ferratges Munté, Vicepresident, Antoni Anfrons Bazón?, Tresorer, Miquel Portas Capafons, Vocal 1r, Josep Marcó Borràs, Vocal 2n, Josep Aragonès Munté, Secretari, Francesc Gairal Jordà?, Vicesecretari, Antoni Borràs Martí. El seu primer local estava on ara es el núm. 6 del carrer Major, però aviat van anar on seria el seu local definitiu, on ara es el núm. 8 del carrer Josep Maria Gran i Cirera, (antic carrer del Forn).

Francesc Rom Serra, en el llibre inèdit "Guspines", explica que "del 1912 al 1915 s'obrí una altra societat amb membres procedents del Casino "El Porvenir Democràtic". Era la Societat Recreativa "La Agrícola", s'instal·là al pis de la casa de la Mundeta Maseras (plaça Mossèn Gaietà Ivern núm. 6)... Entre els concurrents hi havia el propi Maseras, l'Alfons Nolla, el Salvador Jordi, i el Gassó (*Ramon Gassó Serra?*) entre d'altres. Al cap d'uns anys d'haver tancat, en aquest pis s'allotjà el metge senyor Sagarra...".

Per aquests anys, el 1914, fou quan també va néixer el "Sindicat Agrícola Montrogense". Lligat des d'un inici al "Centre Legitimista" (Casino

de Dalt), ambdós tindran la seva seu social (des del 1917) al del carrer Major número 16; casualment havia estat la casa pairal del Marquès de Mont-roig, Antoni Ferratges Mesa. A la primera Junta Directiva hi surt elegit president en Francesc Gassó Domingo. A la reelecció de la junta, el 1919, s'hi incorpora com a "consiliari del Sindicat" el rector Mn. Joan Rosselló i Blanch. Per a més informació, recordeu que hi ha el llibre "75 Anys de la Cooperativa de Mont-roig (1914-1989)" (1989) de Ricard Aragonès Taberner.

També trobem a Francesc Gassó Domingo com a representant de la "Federación de Sindicatos Agrícolas del campo de Tarragona", creada el 1919. És a la pàg. 109 del llibre "De pagesos a ciutadans..." d'Andreu Mayayo Artal. Més tard serà President del "Centre Legitimista". Francesc Gassó Domingo era fill de Francesc Gassó Serra, aquell capdavanter de la revolta dels viticultors del 1893. I aquest, germà de Ramon Gassó Serra (president temps enrera del "Casino de Baix", com hem vist).

Com podem veure, aquesta segona dècada del segle XX fou d'un considerable moviment social a Mont-roig. Es vivien uns anys d'efervescència política. Les forces liberal-republicanes cada cop es sentien amb més força. Així arribem a les eleccions municipals de novembre de 1915. Com hem vist, a Mont-roig s'havia creat una tercera societat, encara que no estrictament política, sinó de caire obrerista, el "Centre Obrer" (dit "L'Obrera"), que podia alterar la lluita dual entre el "Centre Legitimista" (el conegut com "Casino de Dalt", de caire carlí) i "El Porvenir Democràtic" (el "Casino de Baix", de filiació liberal-republicana). Per proximitat ideològica i, a més, perquè algunes persones pertanyien a les dues societats, es va fer un pacte en el qual els socis de "L'Obrera" votarien la candidatura presentada pel "Casino de Baix". Per seguir detalladament el desenvolupament d'aquestes eleccions podeu apropar-vos al capítol 20, pàg. 95, titulat "Unes eleccions mogudes: el Partit Liberal va amb el Centre Obrer" del llibre "El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)" de Francesc Rom Serra. Reproduiré algunes frases: "Va córrer la veu que... els carlins, o millor dit, alguns peixos grossos d'aquest, gent adinerada, no podien consentir que guanyessin els liberals quan feia tants anys que no manaven. Els liberals eren sempre minoria en el Consistori, les seves opinions no servien per res. Què passaria si aquells homes ferotges i de mala entraña, gairebé dimonis personificats, guanyaven les eleccions?... Els darrers dies foren d'un gran enrenou. Tothom anava d'un lloc a l'altre. Els uns a intentar comprar vots i els altres movent-se perquè no ho aconseguissin".

La narració dels fets que fa el meu avi, Francesc Rom Serra, és coincident amb l'explicada

per Josep Recasens Mercadé, a la pàgina 101, del llibre "Vida inquieta. Combat per un socialisme català", d'Editorial Empúries (1985). És important assenyalar la presència en aquests esdeveniments, i en molts dels actes polítics d'aquests anys al poble, d'un important obrerista mont-roigenc fins fa poc pràcticament desconegut a casa nostra, és en Miquel Mestre Avinyó. Sobre aquest personatge podeu veure el text "Miquel Mestre Avinyó, un mont-roigenc alt càrrec de la Generalitat Republicana" a "Ressò mont-roigenc" núm. 83, pàg. 30.

Dels homes del "Casino de Baix" embarcats en una lluita aferrissada, cal destacar Elies Benaiges. Diu el llibre "El Centre Obrer..." sobre aquest: "En aquella època tenia una Cafeteria a la plaça (*Mossèn Gaietà Ivern núm. 6*), i aprofitava el temps lliure per poder llegir els diaris que arribaven al poble. Tenia el do de saber traduir directament al català el contingut escrit en castellà dels diaris, mentre anava llegint, no li calia ni pensar-s'ho. A més, tenia facilitat per aconseguir l'entonació adequada per a cada paràgraf; i fonamentalment, una gran facilitat de paraula. Embadalia sentir-lo parlar..."

El resultat de les eleccions va donar com vencedors, per pocs vots, els carlins. Però els liberals vam impugnar-les adduint la compra de vots. Elies Benaiges fou l'encarregat de dur aquest assumpte al govern civil de Tarragona. Diu aquell llibre: "en aquell temps el desplaçament a Tarragona no cosa fàcil". I així fou com el propi Elies Benaiges va ser nomenat Alcalde del poble. Sobre aquesta persona n'havia sentit parlar al meu avi (Francesc Rom Serra), però la gran sorpresa fou trobar-lo extensament testimoniats en el llibre "Historia crítica de los hombres del Republicanismo catalán en la última década (1905-1914)" d'Emilio Navarro (Barcelona, 1915), pàg. 166: "Nació en Mont-roig (Tarragona) en 1878... Era todavía muy joven cuando organizó, en su pueblo, un Comité de Juventud Republicana, primera organización que en Mont-roig tuvieron los correligionarios. En ella desempeñó Benaiges el cargo de secretario... los republicanos de Mont-roig estuvieron representados en la asamblea de constitución de Unión Republicana celebrada en Madrid el 25 de Marzo de 1903... En 1909 fue elegido concejal, desempeñando su cometido durante los cuatro años... En las elecciones para diputados provinciales, celebradas en 9 de marzo de 1913, su nombre fue incluido en la candidatura de coalición republicana por el distrito de Reus, siendo derrotado por muy pocos votos...". Elies Benaiges Figueras és un més d'aquest conjunt d'il·lustres mont-roigencs d'esquerres que han estat oblidats per la (fràgil sovint) memòria popular. La causa la podem trobar en gairebé quaranta anys de franquisme i el cofoïsme de molts.

“EL PORVENIR DEMOCRÀTIC” (El “Casino de Baix”) -4

MARTÍ ROM

El context sociopolític dels anys deu s'anava enterbolint. A Mont-roig en teníem la prova en aquelles eleccions municipals de novembre de 1915 esmentades anteriorment. En aquells anys, en el conjunt de Catalunya, hi va haver un important moviment de vagues que reivindicaven la reducció de la jornada laboral i un augment dels salaris. A Reus, del mes de març fins a l'octubre de 1915 hi va haver una vaga general que va ser contestada per la patronal amb un tancament de fàbriques; fou una situació molt traumàtica que deixà importants conseqüències degut a la derrota final obrera. També foren els anys de la important creixença del Partit Radical d'Alejandro Lerroux. Aquest, aglutinava una multitud de descontents amb la situació política. Era un populisme sense un programa definit i clar.

Definitivament les forces oposidores a l'alternança política conservadors/liberals, que cada cop responien més als mateixos interessos, s'anaven aglutinant al voltant dels diferents moviments republicans. Aquests, van tenir una relativa força durant aquella I República (que va durar uns onze mesos del 1873). En aquells anys, els republicans a Catalunya eren bàsicament: possibilistes (Emilio Castelar) o federalistes (Pi i Margall). El 1893 es produeix la incorporació dels republicans moderats, els possibilistes d'Emilio Castelar, al Partit Liberal. En els primers anys del segle XX es produeix un ressorgiment del moviment republicà, encara que molt fragmentàriament.

El diari reusenc “Las Circunstancias” del 21 d'abril de 1917, tot parlant de l'Assemblea de les forces republicanes de Catalunya, s'hi comenta que els comitès republicans de “Mont-roig, Borges del Camp, Alforja y Aleixar hacen constar con vehemencia su deseo de que el espíritu que guía a los organizadores salga triunfante de la próxima Asamblea ...”.

En unes següents eleccions municipals a Mont-roig, quan encara estava fresca la forta confrontació de 1915, es va tornar a plantejar el suport de “L'Obrera” al “Casino de Baix”. També en aquest cas, trobareu una major informació al llibre “El

Centre Obrero de Mont-roig del Camp (1911-1925)”, en el capítol 25, pàg. 123: “Unió electoral entre els republicans i el Centre Instructiu Obrero”. Fixeu-vos que ara s'esmenta com estrictament republicans els del “Casino de Baix” i que el “Centre Obrero” havia afegit enmig, per afavorir l'obtenció d'ajuts de l'Estat (cessió de llibres per a la biblioteca), la paraula “instructiu”.

Com que finalment es va plantejar, no com un suport de “L'Obrera”, sinó com a una coalició, calia que “L'Obrera” modificqués el seu reglament intern, doncs, fins aleshores declarava que era una societat totalment apolítica (l'article segon deia: “Este Centro permanecerá neutral en política y religión...”). Segons es cita en aquell llibre es va nomenar una comissió amb membres de les dues societats: “pel Casino de Baix hi havia l'Elies Benaiges Figueres i el Joan Ferratjes Munté (germà del que era President del “Centre Instructiu Obrero”), i per aquest Centre hi eren el President Josep Ferratjes Munté (besavi matern meu), el Vicepresident Miquel Bargalló Martí (“Nostre Senyor de la Calle”), i el membre també de la Junta Daniel Anguera Blanc (conegut per “Daniel Secalló”)...”. Es confeccionà una llista única presentant com Alcalde un soci de “L'Obrera”, en Miquel Bargalló Martí (“Nostre Senyor de la Calle”). Va ser una elecció també molt renyida, però neta, on van guanyar les forces d'esquerra. Foren uns anys d'importants arranjaments dels carrers i costes; també es feren considerables plantacions d'arbres (voltants del rentador, actual plaça Joan Miró...).

Segons fons de “l'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona” el 4 de novembre de 1917 hi van tornar a haver eleccions municipals a Mont-roig.

Miquel Bargalló Martí

Josep Ferratjes Munté

La Junta Municipal del Cens estava formada per: President, Josep Ferratjes Munté (també President de "L'Obrera"), Vocals: Joan Ferratjes Munté (germà de l'anterior, i del "Casino de Baix"), Pere Aragonès Nolla i Josep Maria Massó Nolla. Sabem que hi havia dos districtes electorals al poble, és a dir, dues meses electorals. Pel primer districte es presentaven: Manuel Nogués Sardà (nebot d'Agustí Sardà Llaberia), que acompanyà una instància demanant que se'l declari candidat i on firmen aquell alcalde, Miquel Bargalló Martí ("L'Obrera") i Elies Benaiges Figueras (que consta com a exregidor i que sabem que era del "Casino de Baix"), Frederic Jordi Solé (de "cal Jordi") i li firmen els exregidors Joan Serra Marcó i el mateix Elies Benaiges Figueras, i Josep Guasch Escoda que li firmen els exregidors Miquel Gual Ferratges i Antoni Boronat Roig.

Pel segon districte tenim a: Miquel Martí Aragonès (el meu avi "Panadero") que li firmen els exregidors Joan Serra Marcó i Elies Benaiges Figueras i Honest Aragonès Barceló que firmen aquells mateixos exregidors que donaven suport a Josep Guasch Escoda.

Els regidors a elegir eren 3 i 2 respectivament segons el districte electoral. Com que es van presentar el mateix nombre de candidats que vacants hi havia, van quedar elegits automàticament. "Acordando... la Junta que sin demora se publique en la parte exterior de los Colegios electorales las proclamaciones hechas, a fin de que los electores y las Mesas sepan que no hubo votación en ningún distrito de este termino de conformidad todo ello a lo dispuesto por el articulo 29 de la ley electoral...".

Manuel Nogués Sardà, Frederic Jordi Solé i Miquel Martí Aragonès devien pertànyer al "Casino de Baix". Josep Guasch Escoda i Honest Aragonès Barceló al "Casino de Dalt".

Tornem a trobar eleccions municipals el 12 de febrer de 1920. La Junta Municipal del Cens estava formada per: President, Elies Benaiges Figueras i els Vocals Pere Aragonès Nolla, Antero Cabré Dalmau i Jaume Vidiella Folch. Hi havia 697 electors, i varen participar 474 votants (el 68 %). En el 1r districte es varen obtenir els següents resultats: Francesc Sabater Rodón (151 vots), Josep Martí Ferrando (150 vots), Jaume Munté Martí (149 vots), Frederic Corts Boronat (75 vots) i Artur Aragonès Nolla (73 vots). Sols resultaren elegits els tres primers. En el 2n districte: Amadeu Aragonès Sabaté (67 vots), Josep Solé Sabaté (64 vots) i Francesc Sabaté Tost (42 vots). Sortiren els dos primers.

Consta que, a Josep Martí Ferrando i a Amadeu Aragonès Sabaté els van avalar els exregidors: Francesc Sabater Rodón i Miquel Gual Ferratges. A Francesc Sabaté Tost: Joan Ferratges Munté i Frederic Jordi Solé. I a Artur Aragonès Nolla: Pere Ferratges Aragonès (pare dels esmentats Joan i Josep Ferratges Munté, aquest

darrer President de "L'Obrera") i Frederic Jordi Solé.

Artur Aragonès Nolla i Francesc Sabaté Tost que eren del "Casino de Baix" no van ser elegits. En canvi, Josep Martí Ferrando, Amadeu Aragonès Sabaté i Josep Solé Sabaté, que pertanyien al "Casino de Dalt", sí que ho van ser. No tinc constància sobre l'adscripció política de Francesc Sabater Rodón i Jaume Munté Martí. Sembla que hi devia haver un tomb electoral. Van guanyar les dretes, el "Casino de Dalt".

Hem vist com a les candidatures relacionades amb el "Casino de Baix" hi trobem a Manuel Nogués Sardà que era nebot del il·lustre republicà Agustí Sardà Llaberia. La germana d'aquest, Juliana, es va casar amb Francesc Nogués, de "cal Vermell". Varen tenir nou fills, dels quals cal citar l'Agustí que radicà a Madrid, on fou inspector de primera ensenyança, va escriure una munió de llibres (molts sobre l'agricultura). Aquest venia sovint a Mont-roig on tenia relació amb els nuclis republicans i obreristes. Comentava la meua àvia Dolors Ferratjes Tost, que quan arribava de Madrid avisava el seu pare, Josep Ferratjes Munté, que havia estat president del "Centre Obrer de Mont-roig", per trobar-se i parlar sobre la situació política del moment. A l'acabar la guerra civil es va exiliar a l'Argentina. Dolors Nogués Sardà va ser professora de "enseñanzas del hogar, de labores y de trabajos manuales" de l'escola de Magisteri de Valladolid i de l'Escola de Puericultura de Madrid. Va publicar el llibre "Enseñanzas del Hogar" (Madrid, 1946).

Francesc i Manuel Nogués Sardà són esmentats pel meu avi dins del grup dels principals dirigents del "Casino de Baix", a la pàg. 96 del llibre "El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)". Francesc tenia, com d'altres republicans, un quadre dels capitans Fermin Galán i Ángel García Hernández que es van aixecar a Jaca proclamant la República el desembre de 1930, i van ser afusellats. Manuel, el fill petit, fou l'hereu de "cal Vermell" (carrer de Sant Antoni núm. 36); la seva filla, la meua tieta Juliana (casada amb Miquel Martí Tost, de "cal Panadero") m'explicava que, a vegades, el seu pare duia l'Agustí Sardà Llaberia amb el carro a pobles de les rodalies a fer mitings. La informació detallada sobre aquesta branca mont-rogenca dels Sardà la podeu trobar al "Ressò mont-rogenç" núm. 88.

Tornant al "Casino de Baix", trobem un comunicat del 6 d'octubre de 1923, que firmat pel president Joaquim Oliva, diu: "En cumplimiento de la vigente ley de Asociaciones y circular de V.E. de fecha 2 del presente mes, tengo el honor de participarle el balance de las operaciones de ingresos y gastos... durante el próximo pasado año de 1922... Ingresos: 15.774,80 pesetas, Gastos: 15.589,45... Queda en tesorería: 185,35...". És interessant remarcar que no és fins el mes d'octubre que fan el balanç de l'any

passat i, a més, després d'exigir-ho des del govern civil. Continua: "Al propio tiempo... que los individuos que componen la actual junta directiva que tomó posesión el día primero de enero...", esmenta que es componia de: President, Joaquim Oliva Aguiló; Vicepresident, Artemi Bargalló Benach; Bibliotecari, Francesc Nolla Escrivà; Tresorer, Antoni Martí Aguiló; Vocal 1r, Francesc Nogués Sardà; Vocal 2n, Antoni Martí Compte; Secretari, Frederic Capafons Boronat; Vicesecretari, Jaume Munté Aragonès. Aquí hi trobem un altre d'aquells nebots d'Agustí Sardà Llaberia: Francesc Nogués Sardà. Acaba dient que "la cuota anual de seis pesetas..."

Un mes després d'aquest comunicat es produeix l'aixecament militar de Miguel Primo de Rivera (13 de setembre de 1923). S'inicia una dictadura que s'anirà afeblint cap al final de la dècada i durà a les eleccions del 12 d'abril de 1931, que van dur a la proclamació de la Segona República (14 d'abril).

En un comunicat del 22 de juliol de 1924, firmat pel President Pere Borràs i el Secretari Frederic Capafons, podem llegir que "en el libro de actas de este Centro consta la de constitución de fecha 31 de Mayo de 1891, cuya copia es la siguiente: Reunida en el día de hoy la Junta directiva bajo la presidencia del Sr. Loaliza dio este inmediatamente cuenta de haber recibido una comunicación del M. I. Señor Gobernador de la provincia, comunicación que acompañó las modificaciones establecidas en el Reglamento y aprobadas por la sociedad en fecha 3 de Febrero del corriente año, habiendo merecido también la aprobación de dicha superior autoridad el día 26 del mes que cursa...". Sembla com si l'existència del nou règim autoritari obligués aquella societat a ressaltar que tenia quaranta anys d'existència i que venia de més lluny que aquells anys conflictius.

Com que calia tenir molta cura perquè no els caigui damunt el pes de la il·legalització, el següent balanç de comptes el faran tan aviat com puguin, el 24 de gener de 1925: "Gastos: 11.234,85 pesetas, Ingresos: 11.116,35, Déficit: 118,50". Ara la junta és: President, Joaquim Martí Prous (el meu besavi "Panadero"); Vicepresident, Anton Ferrando Fortuny; Tresorer, Josep Pomés Anguera; Vocal 1r, Josep Maria Massó Nolla; Vocal 2n, Josep Capafons Fortuny; Bibliotecari, Joaquim Boronat Benaiges; Secretari, Artemi Bargalló Benach. Com veiem, canvien tots. La nova situació devia portar moderació en l'aparència de la societat.

Cap a inicis del anys vint, hi va haver unes eleccions municipals on es presentaven pel "Casino de Dalt" l'anomenat com a "Xenco" i pel "Casino de Baix" el doctor Josep Sagarra Sendra (metge a Mont-roig del 1912 al 1955, vegeu el "Ressò Mont-roigenc" núm. 53, pàg. 8)). Els socis i simpatitzants del republicans feien naturalment

campanya pel Dr. Sagarra, però hi havia un petit grup que sembla que es malfiaven d'aquest i van acabar donant el seu vot al candidat de les dretes. Per exemple, ho van fer el meu besavi Josep Ferratjes Munté (un dels fundadors del "Centre Obrer de Mont-roig", "L'Obrera") o el meu avi Miquel Martí Aragonès ("Panadero") que, a més, tenien relació de parentiu amb el dit "Xenco". Com que era pública aquesta posició, amics i familiars dels "dissidents" van intentar fins el final que canviessin d'opinió sense aconseguir-ho. Això va dur a que fossin expulsats del "Casino de Baix". Si l'assumpte ja era conflictiu, encara va augmentar quan temps després el doctor Sagarra va aliar-se amb el "Casino de Dalt".

Aquells dissidents varen fundar al pis de ca l'Escuro (ara plaça Joan Miró núm. 9) el que en van dir el "Casinet". Entre d'altres, hi havia el Domènec Nolla (dit "Alfons de la Cirila"), Miquel Martí Aragonès ("Panadero"), Josep Martí Compte (dit "Josepet Xarpeta")...

En unes memòries del meu pare, Josep Martí Tost ("Panadero petit"), s'explica: "...el meu pare també va haver de marxar, havia votat el Xenco, doncs era parent seu. Però aviat el van deixar tornar doncs tenir cura de moltes coses: feia de secretari, duia els comptes i a més tirava el cinema...". El meu avi vivia al primer pis i el Casino era al segon pis; resultava peculiar que no podés pujar-hi quan ell mateix els hi tenia llogat el local.

Continuant amb aquestes memòries sabem que el "Casino de Baix" va posar "un molí d'oli al magatzem de ca l'Oliva (ara avinguda de Reus núm. 20). Hi va haver la mala sort que Jaume Capafons Fortuny, el pare de la Rosita i la Pilar Capafons Ferratjes, estava engreixant les rodes del molí quan el seu germà Josep va engegar la màquina tallant-li un tros del peu. El "Casino de Baix" també van comprar la primera màquina de batre el blat del poble; hi havia molta feina. Més tard, el "Casino de Dalt" en varen comprar una de més gran. Tantes coses que feia el pare pel Sindicat del "Casino de Baix" i alguns se'l van voler carregar dient-ne mil barbaritats! En un poble sempre hi ha enveges i odi. Qui portava la veu cantant era un que volia ser secretari, ocupar el seu lloc. Es fa venir un comptable de Reus i, quan va acabar, els va dir que tot estava perfecte, que les comissions que havia cobrat estaven ingressades al compte del Sindicat. Llavors van canviar les coses..."

Aquesta és una història que, dissortadament, es repeteix en les societats d'esquerres del poble. Uns anys abans havia passat un fet semblant a "L'Obrera". Podeu consultar el capítol "Primers problemes interns" (pàg. 105) del llibre "El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)" de Francesc Rom Serra.

“EL PORVENIR DEMOCRÀTIC” (El “Casino de Baix”) -5

MARTÍ ROM

El “Casino de Baix”, com ja dèiem anteriorment, estava en el segon pis de la casa del Miquel Martí Aragonés (“cal Panadero”), ara carrer Francesc Riba i Mestre núm. 6 i 8. Tenia una sala de cafè on es reunien els socis, i una altra on s’hi feien espectacles (cinema i teatre) i els mítings. En unes memòries del meu pare, Josep Martí Tost (“Panadero petit”), descriu: “Al pis de dalt hi havia el centre “El Porvenir Democrático”. Ho poso d’aquesta manera perquè en entrar a la sala del cafè, a la paret, hi havia un rellotge negre i rodó (amb l’esfera blanca i els números negres) on hi posava aquestes paraules. Al pujar les escales, al davant hi havia la cuina i a l’esquerra el cafè amb les taules de ferro i marbre; a continuació, hi havia el billar i la sala de juntes (amb prestatges plens de llibres), i al final, els urinaris... Després de la cuina, a mà dreta, hi havia una saleta amb dos balcons que donaven al carrer i una porta per poder entrar a la sala del cinema. En aquesta sala hi havia dues portes més, una a l’escala i l’altre a l’escenari. Quan era petit (*final dels anys vint*) es va fer una galeria amb banquetes damunt d’aquesta sala per encabir-hi més espectadors. Com que estava davant de la cabina de projecció, els que s’asseien al mig no es podien aixecar doncs tapaven el focus; si algú ho feia, tota la sala xiulava. Feia cinema el dissabte a la nit i el diumenge a la tarda, i algun cop també el dijous... La cabina gairebé tocava el sostre i per pujar-hi calia una escala de fusta...”. Fixeu-vos que la cabina encara no estava situada en un habitacle que sortia a l’exterior, cap el carrer. Ara encara es pot veure.

Continua explicant: “El 1929, aprofitant que vam anar a l’Exposició Universal a Barcelona, el pare ens va portar al cinema Coliseum a veure la pel·lícula sonora “El desfile del amor” (*de Ernst Lubitsch, 1929*) amb Jeanette MacDonald i Maurice Chevalier. Vaig quedar meravellat a l’escoltar com els actors parlaven, la música i que tots els sorolls semblaven de veritat. Jo estava acostumat al cinema mut que feien a “El Porvenir Democrático”. Allí tan sols hi havia l’Anton Duran, que era mestre, que tocava el piano al costat esquerra de la pantalla. Una vegada van fer una pel·lícula d’esclaus, em sembla que era “Ben-Hur” (*de Fred Niblo, 1925*) on hi sortien caravel·les i un que tocava el timbal per portar el ritme dels que remaven. Va tenir molt èxit doncs al darrera la pantalla hi havia algú que també tocava el timbal seguint el mateix ritme i n’hi havia un altre que arrossegava unes cadenes...”. En el llibre “El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)”

de Francesc Rom Serra, al capítol “Una sortida a fora”, pàg. 121, ja s’esmenta que cap a la meitat dels anys deu també s’hi feia teatre.

Seguint amb la crònica política de la societat, trobem un comunicat del 24 de gener de 1926, firmat pel President Robert Serra i dirigit al Governador, presentant el balanç del 1925 (“En cumplimiento de la vigente ley de Asociaciones y circular de V.E. de fecha 8 del presente mes, tengo el honor de participarle que...”). Explica que els ingressos foren 4.213,15 pessetes, les despeses 4.136,35, i que quedava a caixa 76,80. Aprofita per notificar la junta: President, Robert Serra Sabater; Vicepresident, Josep Martí Compte (“Josepet Xarpeta”); Tresorer, Domingo Olivé Munté; Vocal, Josep Borràs Mestres; Bibliotecari, Josep Capafons Fortuny; Secretari, Artemi Bargalló Benach; Vicesecretari, Lluís Pujol Mestres. Es diu que la quota anual continuava sent de 6 pessetes.

Si repassem les dades sobre els ingressos que tenim dels anys 1922, 1924 i 1925 (respectivament: 15.774,80, 11.116,35 i 4.213,15 pessetes), primer ens adonem que en aquest darrer any 1925 cauen gairebé a la tercera part. Això deuria venir donat per la nova situació política d’Espanya. La Dictadura de Primo de Rivera (1923-1930) feia molt difícil la vida de les associacions polítiques progressistes. Per altra banda, podem comparar-les amb les del “Centre Legitimista”. Els ingressos dels anys 1922, 1923, 1924 i 1925 (actes del 14 de gener de 1923, 20 de gener de 1924, 25 de gener de 1925 i 17 de gener de 1926), foren: 12.303,35, 6.036,25, 6.453,80 i 6.649,40 pessetes. Aquí trobem que els ingressos del 1923 ja cauen a la meitat. Els pressupostos d’ambdues societats són semblants, però estan un xic per damunt dels de “El Porvenir Democrático”. D’això no es pot concloure que al “Casino de Baix” eren més adinerats, tot i que prou homes de famílies benestants (i de mentalitat liberal) del poble ho eren; cal deduir que sent l’oposició a les estructures de poder de l’Estat (controlat per la monarquia, les dretes més ancorades en el passat i per l’Església), els calia fer actuacions per evidenciar la seva presència.

He pogut trobar (en el llibre “Reus i el Baix Camp durant la II República” de Montserrat Duch, Edicions del Centre de Lectura de Reus, 1989, pàg. 88) el pressupost de l’Ajuntament de Montroig de l’any 1931. És tan sols uns pocs anys després dels comparats anteriorment. Resulta que era de 50.619,30 pessetes (de les quals sols estaven destinades a educació 1.500). Em sembla

molt escàs comparat amb els d'aquelles societats; i més si esmentem que el pressupost del "Centre Legitimista" dels anys 1920 i 1921 (actes del 23 de gener de 1921 i 15 de gener de 1922) era de 29.499,50 i 27.552,60 pessetes, més de la meitat del de l'Ajuntament. Per altra banda, si dèiem que els socis "de número" pagaven 6 pessetes anuals a ambdues societats a meitat dels anys vint, resulta exagerat els ingressos que tenien. Sols es pot entendre, penso, per les aportacions considerables que devien fer els socis "protectors" d'ambdós Casinos.

La situació política general d'Espanya comença a canviar i el 28 de gener de 1930 es produeix la dimissió de Primo de Rivera. S'acaba la Dictadura iniciada set anys abans. El succeeix el govern del general Berenguer, que serà conegut per la "Dictablanda". El 17 d'agost es produeix el "Pacte de Sant Sebastià" de les forces contràries a la monarquia, l'objectiu serà la República. Hi ha importants expectatives de canvi.

En aquest context, el "Centre Legitimista" en un acte del 25 de gener de 1931 esmenta que els seus estatuts són de l'11 d'abril de 1892; és a dir, remarca que la seva actuació ve d'antic. Semblen olorar-se els canvis polítics. En el nou reglament, l'article 1r diu: "... en lo sucesivo conservando su carácter esencialmente religioso se denominará "Centro Agrícola" y tendrá por objeto el estudio y defensa de los intereses agrícolas...". A l'article 3r: "El Centro Agrícola respecto a la cuestión política defenderá las ideas de Dios, Patria y Agricultura". En un segell que usaven fins aleshores (des de l'1 de gener de 1929) hi ha escrit: "Dios, Patria y Rey. Es canvia al "Rey" per l'"Agricultura".

En el "Foment" ("Setmanari nacionalista i republicà de Reus"), del 14 de febrer de 1931,

s'esmenta uns actes fets a Reus i a Mont-roig en commemoració del "58 aniversari de l'abdicació del rei Amadeu I i consegüent adveniment de la República..." (fou l'11 de febrer de 1873). Continua: "El poble de Mont-roig amb els oradors que hom hi havia desplegat estava ja degudament atès, però els amics d'allà, gelosos de no poder sentir la paraula arrabassadora del gloriós poeta volgueren que en Ventura Gassol (1893-1980, de *La Selva del Camp*, va ser conseller de cultura de la Generalitat del 1931 al 1936) anés també a portar-los-hi la seva càlida salutació... el míting estava anunciat per a les nou del vespre, i mitja hora abans el teatre on devia celebrar-se estava ja ple a vessar. Obrí l'acte el president de l'entitat senyor Josep Maria Martí, el qual després d'explicar-ne la finalitat cedí la paraula al nostre amic Marian Roca... El redactor de "La Nau" senyor F. Grau Ros, d'Acció Republicana de Barcelona... parlà de la decadència d'Espanya, produïda pels mals governants, que ens imposa la monarquia... Acabà la seva brillant peroració, interrompuda constantment pels aplaudiments de la concurrència, parlant de la primera República espanyola...".

L'arribada de Ventura Gassol, que venia d'un míting de Reus, fou molt emotiva: "Amb les brillants dots oratòries que el caracteritzen i fan d'ell un dels primers oradors catalans, al cap d'uns segons d'haver començat, pot dir-se que s'havia ja fet seu l'auditori. Els que l'acompanyaven, vèiem com el poble liberal de Mont-roig... assentia amb entusiasme i devoció... Va referir-se... (que el) liberalisme tradicional... escampat per les comarques tarragonines, fa de les mateixes una de les contrades més cultes i avançades de Catalunya. Va exaltar els avantatges d'un règim demòcrata a base d'una república federal... Mai, la república

Dios guarde a V. E. muchos años
 Montroig 24 de Enero de 1925
 El Presidente
 Jaquín Martí
 Centro "El Porvenir Democrático"

unitària, que ens portaria al més gran fracàs... Demana al poble que no es deixi convèncer per una carretera o un pont, i els hi diu que a la dignitat ciutadana no pot posar-se mai a preu...". Fixeu-vos que cita al "poble liberal de Mont-roig" i al "liberalisme tradicional" d'aquestes contrades, cal doncs que amb els liberals i els grups republicans tómbin la monarquia.

Al "Foment", del 28 de febrer de 1931, es cita una conferència de Josep Andreu Abelló (1906-1993). Era el president del consell directiu del periòdic, fou fundador d'Esquerra Republicana de Catalunya el 1931 i important polític socialista del 1977 al 1986. Diu: "el fet de trobar-nos en plena suspensió de garanties, dificulta aquell abrandament d'expressió, propi de la joventut... Aquests vuit anys que hem patit de dictadura, ens han donat una gran lliçó... avui el mot República, la idea del que aquest nom significa, està gairebé en la consciència de tothom... Avui ja es veu que l'home d'ordre pot ésser un bon republicà, com també pot ésser l'home profundament religiós...". Evoca "la figura del gran patriota Macià que aquests dies ha tornat a la nostre terra...". I afirma que "no podem ésser un partit de classe, però que dintre el republicanisme la qüestió social hi troba solucions per camins liberals i democràtics...". Continua: "En l'aspecte religiós, es mostra partidari de la separació de l'Església de l'Estat... Tracta del problema agrari... diu que en la seva política, la Lliga, no ha vist més que la ciutat i no s'ha recordat de les comarques més que en els instants d'enviar-hi algun candidat...".

Els 18 i 19 de març 1931, a Sants (Barcelona), es va fer la "Conferència d'Esquerres Catalanes". Neix el partit Esquerra Republicana de Catalunya aglutinant sectors de les esquerres catalanes, com el Partit Republicà Català d'en , l'Estat Català d'en o gran part dels homes que donaven vida als centres republicans d'arreu de Catalunya. Al mes següent hi va haver unes eleccions municipals (del 12 d'abril de 1931) plantejades com un plebiscit sobre la monarquia. El 14 d'abril, cau la monarquia i es proclama la Segona República. I el 28 de juny es celebren eleccions generals per unes Corts Constituents. En tres mesos s'ha produït el tomb polític. L'1 d'octubre de 1931 s'aprovà el sufragi femení i el 9 de desembre la nova Constitució.

El "Foment" del 23 de setembre de 1931, aleshores "Diari portaveu de l'Esquerra Republicana de Catalunya a les comarques tarragonines", parla de l'Assemblea Comarcal de l'Esquerra Republicana de Catalunya que es féu l'anterior diumenge, dia 20, a Reus, i cita com a participant al "Centre d'Unió Republicana" de Mont-roig. Podem veure com al "Casino de Baix" es crea un grup republicà. Es confirma en el "Foment" del 10 d'octubre, quan entre les entitats del Baix Camp que es mencionen com a adherides, hi ha

el "Comitè Republicà El Porvenir Democràtic de Mont-roig".

Del 5 de desembre de 1931 és el reglament de la nova societat "Unió Republicana Cultural de Mont-roig". Està firmat pel President Pere Boronat i el Secretari Pere Savall. L'article primer diu que : "se constituye en Mont-roig calle Galán y Hernández número 6 piso segundo... de carácter político, cultural y social". Recordareu que abans era carrer Major núm. 61; durant uns anys també fou "carrer Unió" (consta a mà, al costat d'aquell nom de "Galán y Hernández" en una acta del jutjat municipal del 14 de maig del 1937). Ara és Riba i Mestre núm. 6. Fermin Galán y Angel García Hernández eren els famosos capitans que es van aixecar a Jaca (Osca) el 12 de desembre de 1930 proclamant la República; varen ser afusellats.

En reglament del 1863 (modificat el 1879) deia, disfressant els objectius societaris, que "el objeto de la sociedad es proporcionarse la amabilidad posible y disfrutar de lo que permite la buena sociedad". I en el del 1905 que "continuará denominándose El Porvenir, convirtiéndose empero en política, siendo su objeto la propaganda por todos los medios legales de los principios democráticos; y la instrucción y recreo de los socios...". Ara (1931) es remarca el seu "carácter político, cultural y social". El segon article era ambiciós: "Los fines... no consisten solamente en la propaganda y defensa de los principios republicanos federalistas sino también en intensificar la cultura de la población por todos los medios a su alcance, ya que es la cultura el principal instrumento, sino el único, para conducir a los pueblos a la plena emancipación política y a la prosperidad social...".

En resumiré d'altres: els socis havien de tenir 16 anys (8è) i pagaven 2'50 pessetes d'entrada i la quota anual era de sis pessetes (11è). Del 27è al 31è menciona la constitució d'un "Comitè Polític" que regirà la societat i que estaria format per cinc socis escollits per sufragi directe (28è). L'article 68è del reglament de 1905 deia que en cas de dissolució els béns finals (després de pagar els deutes) serien rifats entre els socis; ara en el 47è diu que "serán entregadas al Hospital benéfico-municipal de Nuestra Señora de la Roca de esta localidad". A l'article 52è s'hi diu que "Esta Sociedad no podrá tomar parte en ningún acto o asunto religioso". I el 55è: "Todo socio que, durante las luchas políticas, no mantenga a juicio del Consejo Directivo, la disciplina del partido, quedará expulsado de este por simple acuerdo del Consejo". Com podem veure els afers polítics passaven a primer terme. El context general ho imposava. Com a novetat s'indica que la societat està obligada, en un termini de 3 mesos, a imprimir el reglament per tal de lliurar un exemplar a cada soci.

“Ressò mont-rogenic” núm. 97 (1r trim. 2006)

“EL PORVENIR DEMOCRÀTIC” (El “Casino de Baix”) -6

MARTÍ ROM

Havíem vist com al “Casino de Baix” es constituïa la societat “Unió Republicana Cultural de Mont-roig”, amb un reglament del 5 de desembre de 1931. En el “Foment” de 9 de gener de 1932, s’hi diu que “s’ha format un Comitè Polític de la futura Societat Unió Republicana...” integrat per: President, Joan Ferratjes; Vicepresident, Josep Escoda; Secretari, Francesc Nogués (Sardà); Vocals, Miquel Bargalló (dit “Nostre Senyor de la Calle”) i Manuel Nogués (Sardà). El president, Joan Ferratjes Munté era germà del que fou molts anys president de “L’Obrera” (Josep). També hi veiem que hi són els nebots d’Agustí Sardà Llaberia.

En el comunicat adreçat al Governador, el 14 de febrer de 1932, pel secretari de “El Porvenir Democràtic”, Pere Savall Alejandro, i firmat pel

seu president Pere Boronat Rom, s’hi diu que “en el acta número 160 consta la reunió general celebrada el día 31 de enero de 1932... aprobándose por unanimidad disolver la sociedad “El Porvenir Democrático” y darle el nombre de “Unión Republicana Cultural” de Mont-roig...”. Aleshores envien el reglament del 5 de desembre de 1931. El governador el va firmar el 5 de març. El “Foment” del 26 de febrer diu que “en reunió general extraordinària el dia 21 d’aquest mes el Centre Porvenir Democràtic, per majoria de socis, acordà construir un edifici nou per a la societat. El nom amb el qual es pensa inaugurar-lo prompte és Unió Republicana Cultural”. La nova situació política feia albirar nous horitzons, aquelles esperances ofegades tants anys suraven, els socis del “Casino de Baix” devien pensar que aquell

segon pis (de l'ara carrer Riba i Mestre núm. 6) es quedava petit. A més, havien vist com els seus opositors del "Casino de Dalt" havien deixat aquell pis de la casa del Pepet Pascual Munté ("Pepet Xarles"), ara plaça de Joan Miró número 12, per anar (cap el 1917) a la nova seu (ara és el carrer Major núm. 16), que compartien amb el "Sindicato Agrícola Montrogense". No es va fer la nova seu.

En aquell "Foment" esmentat anteriorment, el 9 de gener de 1932, que explicava la formació d'un "Comitè Polític", hi trobem seguint la crònica del poble que "el passat dia 6 es celebrà un partit de futbol a benefici del veterà capità Eduard Capafons... fou un èxit degut a les moltes simpaties amb que compta. Es jugà contra el Venus de Tarragona i quedà vencedor l'equip local per 2 a 1. L'equip local estava integrat per: Oliva, Gassó?, Duran, Boronat, Capafons, Riba, Martí, Pujals, Francesc, Nogués i Riba". Alguns d'aquests sabem que pertanyien al "Casino de Baix". Tot i la forta presència política en les activitats de la societat, també s'hi produïen d'altres de caire festiu.

A les memòries del pare, Josep Martí Tost ("Panadero petit"), s'hi pot trobar alguna referència de com encara continuaven per separat, als anys trenta, les activitats de lleure dels dos "Casinos" del poble: "Per San Miquel, per la Festa Major, tothom anava molt mudat i apa a lluir el tipus a Missa Major. Després s'anava cap a la carretera de Reus on hi havia dos envelats abans d'arribar als Set Ponts, a l'esquerra era el del Casino de Dalt i a la dreta el del Casino de Baix... Ambdós feien un concert de vermut, després anàvem a casa a fer un bon dinar i a continuació al concert del cafè. Més tard, hi havia el partit de futbol amb un equip de categoria; el del poble es reforçava amb algun jugador important. I, després, ball tarda i nit...".

L'activitat d'esbarjo diària als "Casinos", als vespres, era jugar a cartes. A més, s'havia posat de moda jugar al billar. Explica el pare: "...tenia un gran amic, el Pep de la Cutina (el van matar a la guerra). Al matí no hi havia ningú a la sala i jugàvem al billar. Ell en sabia molt. Algunes vegades jugava amb gent gran. Quan es quedava la bola aturada al mig de la taula del billar, ens calia pujar damunt per poder-la picar i saltar ràpid. Deuriem tenir uns dotze o tretze anys (cap el 1933). Els seus pares eren els conserges. El papa em feia pujar cada dia amb un pot a buscar cafè, a vegades en donaven amb una tassa però la mama volia que hi posés trossos de pa perquè augmentava el doble... Amb el meu amic ens trobàvem a dalt de la galeria per veure el cinema... Els diumenges pujava a dalt per veure el padrí (Josep Martí Compte dit "Josepet

Xarpeta"), que jugava a cartes. Em donava 25 cèntims. La sala estava plena, amb una boira de fum de les cigarretes. A l'hivern no s'obrien les finestres...".

L'activitat política continuava. Al "Foment" del 20 d'abril de 1932, hi la crònica "del corresponsal a Mont-roig" que comenta que "en el jorn del 14 d'abril, en commemoració del primer aniversari de la proclamació de la República, es celebrà... una solemne diada, que per la seva grandiositat i magnificència, quedarà gravada en els cors de tots els fills del poble. A les deu del matí, sortí de la Casa Consistorial una nodrida manifestació cívica, presidida pel nostre Ajuntament, acompanyat pels professors de les Escoles Graduades, amb nois i noies dels col·legis abillats amb formosos gorros frigus (dels revolucionaris francesos del 1789) i sengles banderetes republicanes i catalanes. Després de tombar... els principals carrers... es deturà a la grandiosa plaça de la República (probablement l'actual plaça de Mossèn Gaietà Ivern), on el regidor Munté, els mestres Duran i Mariano... (i) el nostre batlle senyor Borràs (Josep Borràs Mestres), feren ús de la paraula...". Aquell mestre era l'Anton Duran que, com hem vist abans, tocava el piano al cinema. Aquesta escenografia es molt semblant a la d'uns vint anys abans descrita al capítol "Aquells Primer de Maig", pàg. 59, del llibre "El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)" de Francesc Rom Serra.

Continuava: "A la tarda es celebrà un extraordinari partit de futbol entre l'equip local, Atlètic de Mont-roig, i l'Atlètic de Mora la Nova... El partit fou molt emocionant i renyit. El resultat fou d'un empat a un gol... L'equip local s'alineà de la següent forma: Oliva, Gassó, Duran, Boronat, Martí, Ribas, Martí, Vall, Capafons, Pujals, Riba. Acabat l'encontre la joventut organitzà un lluit ball al Centre Republicà, amenitzat per la reputada orquestrina local...".

El 9 de setembre de 1932 es va aprovar l'Estatut de Catalunya. El 3 de març de 1933 es creà la CEDA ("Confederación Española de Derechas Autónomas", al voltant de José Maria Gil Robles). El 29 d'octubre José Antonio Primo de

30 abril de 1908
 Al President
 José M. Masó
 Secretario
 Juan José Bonaventura
 Presidente
 Rafael
 Vocal 1.º
 Jaime Bonaventura
 Vocal 2.º
 Juan José Bonaventura
 Vocal 3.º
 Juan José Bonaventura
 Vocal 4.º
 Juan José Bonaventura
 Vocal 5.º
 Juan José Bonaventura

Rivera (fill de Miguel Primo de Rivera, el de l'anterior Dictadura) funda la "Falange Española". Les eleccions generals del 19 de novembre de 1933 van donar la victòria al Partit Radical d'Alejandro Lerroux i a la CEDA. S'inicia l'anomenat "Bienni Negre" (1934-1935). A la Generalitat continuaven manant les esquerres. S'incrementa l'agitació social. En aquestes eleccions, les esquerres s'hi van presentar separades. A la província de Tarragona, van treure uns 48.000 i 30.000 vots. La dreta en tingué 60.000. Sortiren cinc diputats de la dreta per tan sols un de les esquerres, quan la suma dels vots d'esquerres havia estat d'uns 78.000. El 25 de desembre de 1933, el dia de Nadal, mor el President de la Generalitat Francesc Macià. El substituirà Lluís Companys.

D'aquest període convuls tenim les dades de les eleccions municipals del 14 de gener de 1934 a Mont-roig, segons el llibre "Reus i el Baix Camp durant la II República" de Montserrat Duch, Edicions del Centre de Lectura de Reus (1989), pàg. 76: "Unió republicana" 651 vots, "Lliga Catalana" 512. Guanyen els republicans però es evident que el poble es presenta dividit en dos blocs amb gairebé el mateix pes. Mentre, el "Centre Legitimista" continua posant-se al dia. Si el 1931 propugnava el lema de "Dios, Patria y Agricultura", ara a l'acta del 2 de febrer de 1934 explica que "(la sociedad)... tendrá el objeto de congregar a los partidarios y simpatizantes para sostener y propagar las doctrinas y políticas del partido y procurar pacífica y legalmente el triunfo de sus ideales, colaborando en los mismos a las ideas fundamentales de Religión, Familia y Propiedad".

Poc abans, uns dos mesos, es creà a Mont-roig la "Sala Parroquial" (17 de desembre de 1933). Al primer article del reglament diu: "...se constituye... una sociedad de jóvenes para intensificar su formación religiosa mediante la instrucción en todas sus formas persiguiendo como objetivo formar hombres honda y reciamente católicos...". El President era Josep Ramon Ferré i el Secretari Josep Savall Farré. El document cita que la seu era al carrer del Forn núm. 8 (ara carrer Josep Maria Gran i Cirera núm. 8), casualment el lloc on anys abans havia estat el local del "Centre Obrer" (1911-1925).

La celebració del Carnaval era en principi una festa lúdica. A les memòries del pare, s'hi descriu: "...es feia molta festa, es treien les cadires (de la sala de la societat) i es deixaven dues fileres arrambades a les parets perquè la gent hi podés seure. Hi havia una banda de música. El senyor Vicenç Viñuelas, que era mestre, tocava el cornet i era el director; el papa tocava el clarinet. Hi havia uns vuit o deu músics... Es tiraven molts paperets (confetti) a la sala. Recordo al padrí Xarpeta (Josep Martí Compte) a dalt de la galeria amb un sac ple de paperets esperant el moment per tirar-los tots de cop. També es llançaven molts caramels... En el ball sorpresa obsequiava la companya. Cada noi duia una caixa que passava a un altre parella fins que (després de molts canvis) la banda parava la música i el noi donava la caixa a la noia. Un any va sortir una rata. Ja veus les noies damunt de les cadires i cridant espantades fins que algú la va matar... També hi havia un ball en què es repartien postals trencades en dos trossos, un era pels nois i l'altre per les noies, i havies de buscar la parella..."

El Carnaval comportava també una certa confrontació festiva, però directa, entre els dos Casinos. Continua el pare: "també es feia un ninot (el Carnestoltes) que representava algú del poble, normalment del Casino de Dalt. El posaven dalt d'un tron perquè tothom el veiés. El dimarts, el dia abans de començar la Quaresma, es preparava l'enterrament del Carnestoltes. El posaven dins d'una caixa i es sortia en processó pels carrers... Al davant hi anaven, en dues fileres, uns quants que representaven capellans, duien una galleda d'aigua i una escombreta, i cantaven les absoltes. I quan recitaven "Ora pro novis", els altres contestaven "Teta no ploris". Aquells capellans entonaven frases crítiques dirigides als del Casino de Dalt o del poble en general, i els acompanyants ho repetien. Cantaven amb les mateixes tonades que en els enterraments de veritat. Sempre s'acabava davant del "Casino de Baix". Tot el carrer estava ple. Els músics encara tocaven. Hi havia una gran gatzara. Allà s'hi feia una gran foguera i es cremava aquell ninot..."

En el "Foment" del 21 de febrer de 1934, el corresponal a Mont-roig explicava com en el

Carnaval d'aquell any, quan les dretes havien ocupat el poder republicà, les coses no foren tan festives: "Es formà la comitiva davant del Centre Republicà i als acords d'una marxa fúnebre recorregué els principals carrers de la població. Obrien la marxa unes disfresses amb unes pancartes amb les acostumades sàtires. Seguia el taüt contenint les despulles... Al darrere, nenes amb corones... Poc després de posar-se la manifestació en marxa, uns quants infants terribles de la societat carlina, tiraren uns petards per tal de sembrar el pànic i l'alarma... cosa que no aconseguiren... Aquests incidents es repetiren al davant de l'esmentada societat (el Casino de Dalt), que tampoc tingueren conseqüències... Amb motiu dels incidents esmentats, es procedí a la detenció de l'agutzil senyor Sabater, de filiació republicana i esquerrana, i tan prompte es tingué coneixement de la detenció una imponent multitud d'obriers s'estacionaren davant la Casa de la Vila, demanant l'alliberació del seu company, als quals es veieren impotents per deturar-los dues parelles de la guàrdia civil, fusell en mà, que el guardaven. La cosa no passà a majors degut a que compro-

vada l'actitud digna i noble de l'esmentat funcionari, fou deixat en llibertat, la qual cosa calmà els ànims del poble... Tots retornaren al Centre (el Casino de baix), i es precedí a la lectura del testament del difunt i continuà la broma entre rialles i aplaudiments... El poble comentà molt desfavorablement l'actitud intolerant d'algun sector dretista i en canvi alabà la ponderació i civisme demostrat per les esquerres".

Afers d'aquesta mena ja es donaven vint anys abans, veieu el capítol "L'enterrament del Carnestoltes", a pàg. 71, del llibre "El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)". Però si als anys deu: "... (alguns duien un) paper que deia: Els llops fan la festa a la cova. Això anava dirigit als Carlins, que quan fèiem la nostre desfilada es tancaven en el seu local per no estar pels carrers; procuraven organitzar alguns jocs per entretenir als seus socis..." (pàg. 73). Ara en ple "Bienni Negre" (amb un govern de la República de dretes) i amb el clima de tensió social que es vivia, s'imposava la confrontació directa i els aldarulls.

“Ressò mont-roigenc” núm. 98 (2n trim. 2006)

“EL PORVENIR DEMOCRÀTIC” (El “Casino de Baix”) - 7

MARTÍ ROM

Estem en aquell “bienni negre” (1934-1935) quan les dretes espanyoles ocupen el poder republicà. En un context de confrontació entre el govern central i el de Catalunya, la Generalitat va aprovar el 12 d’abril de 1934, la Llei de Contractes de Conreu. Tot i respectant els drets dels propietaris, millorava les condicions dels treballadors del camp. Els propietaris i la “Lliga Regionalista” (de Francesc Cambó) aconseguiren que el Tribunal Constitucional la refusés adduint manca de competències de la Generalitat.

Amb data de 17 de maig de 1934, he trobat un comunicat (el primer en català) dirigit a l’“Honorable Senyor Comissari d’Ordre Públic de la Generalitat de Catalunya” que diu: “Joaquim Oliva Aguiló, major d’edat, casat, del comerç i veí de Mont-roig del Camp... obrant en nom i representació dels individus iniciadors de la Societat “El Porvenir Democràtic”... que havent-se iniciat la fundació a aquesta població d’una societat... destinada a la propaganda dels principis democràtics i a la instrucció i esbarjo dels seus socis al domicili de la Plaça de Castelar número 9, pis primer...”. Sembla com si algunes persones no estiguessin d’acord amb l’orientació d’aquella “Unió Republicana Cultural” que s’allotjava al “Casino de Baix”. La seu social de la nova societat (que emprava el nom usat fins el desembre del 1931) tornava a ser aquella del “Casinet”, el pis de “ca l’Escuro”, d’uns deu anys enrere (veure “Ressò mont-roigenc” núm. 95, pàg. 16”).

S’adjuntava el Reglament (del 6 de maig de 1934), que venia firmat per la Junta organitzadora. Eren: Joaquim Oliva, Antoni Jordi, Miquel Florit, Josep Escoda, Eduard Capafons, Jaume Capafons, Josep Capafons, Salvador Capafons, J. Gassó, Jaume Fortuny, Francesc Aragonès, Josep Martí, Joan Solé, Benito Rom, Pasqual Bargalló, F. Virgili, Josep Anglès, Joan Roigé, Joan Torredell, Joan Madico, Josep Pomés i Josep Pagès. Més set firmes que no he pogut identificar. De

tots aquests, tan sols Josep Escoda era del comitè “d’Unió Republicana Cultural” (“Foment”, 9 de gener de 1932). Aquest Reglament, escrit a màquina, es va presentar a la “Comissaria delegada” de la Generalitat a Tarragona el 25 de maig, i s’empara en l’article 4t de la Llei d’Associacions del 30 de juny de 1887.

Si en aquell reglament del 1931, de la “Unió Republicana Cultural” deia (article segon) que l’objectiu era “la propaganda y defensa de los principios republicanos federalistas”, ara el primer article diu: “essent el seu objecte la propaganda per tots els medis legals dels principis democràtics i a la instrucció i esbarjo dels socis...”, al 9è s’estableix que l’edat mínima per als socis és de 18 anys i cal “que professin idees democràtiques”. I també sorprèn l’article 71è (l’últim): “Es faculta a la Junta perquè pugui admetre a la Societat, amb els drets consignats als transeünts... els socis que pertanyin a un altre Societat, sempre i quan la mateixa estigui adherida a la política general o bé local... d’aquesta”. Hi ha un canvi evident dels valors **republicans** pels **democràtics**, i sembla com si deixés la porta oberta a una certa “doble militància”.

Finalment en un comunicat (també en català), del 31 de maig de 1934, firmat pel President Francesc Aragonès diu: “A 30 de maig de 1934. Reunits al local de la Societat **El Porvenir Democràtic**... el senyor president declara oberta la sessió, manifestant que el seu objecte era constituir legalment la societat...”. I s’esmenta la Junta: President, Francesc Aragonès Sangenis; Vicepresident, Antoni Jordi Gassó; Secretari, Frederic Capafons Boronat; Tresorer, Benet Rom Josa; Bibliotecari, Josep Pomés Anguera; Vice-secretari, Antoni Palou Moll; Vocals, Jaume Fortuny Escriba i Josep Capafons Fortuny. Molts eren de la junta organitzadora. També es pren l’acord de fixar com a “quota mensual dels socis la quantitat de cinquanta cèntims...” (6 pessetes anuals).

Una sèrie de successos preparen la confrontació entre les "dues Espanyes". S'havia abolit aquella "Llei de contractes de conreu". El 5 d'octubre de 1934 es va produir la vaga general a Astúries, amb repercussions a Catalunya i al País Basc. A l'endemà, es va declarar l'estat de guerra, enviant el govern a Astúries tropes del Marroc, amb el general Franco al davant. El President Companys proclamà a Barcelona la "República Catalana dins de la Federació Espanyola". Són els "Fets d'octubre". El 7 d'octubre, fracassat l'aixecament a Catalunya, la Generalitat i l'Estatut queden suspesos, i són detinguts els membres del Consell de la Generalitat i condemnats a trenta anys de presó.

El 16 de gener de 1936 es formà el "Front Popular" (socialistes i republicans d'esquerra) que guanyaria les eleccions del 16 de febrer. Aquesta victòria va permetre l'alliberament dels empresonats pels "Fets d'octubre". Lluís Companys tornarà a la Presidència de la Generalitat. En aquestes eleccions, a la província de Tarragona, la dreta va aconseguir uns 68.000 vots (8.000 més que les de novembre de 1933), i l'esquerra uns 90.000 (uns 12.000 més). Es va capgirar la situació: van sortir cinc diputats d'esquerra per un de la dreta.

El llibre "Rojos en Tarragona y su provincia" (1942), de Luis Climent, a la pàg. 11, descriu tres períodes dins del període republicà: del 14 d'abril de 1931 a les eleccions del 19 de novembre de 1933 (que guanyà la dreta), d'aquestes a les del 16 de febrer de 1936 (que guanyà el "Front popular"), i d'aquestes al 18 de juliol de 1936 ("el Alzamiento Nacional"). Fa una anàlisi de la situació: "La província de Tarragona no tenia, en general, el caràcter extremista alarmante que en otras podíamos registrar. Los grupos anarquistas constituían una ínfima minoría... No así la UGT que amparándose en sus funciones sociales adquiría paulatinamente cierto prestigio entre las clases trabajadoras y cumplía al propio tiempo con sus fines políticos...".

Tornant al nivell local, en el "Casino de Baix"

tot i el canvi de nom per "Unió Republicana Cultural" (amb seu en un pis de "cal Panadero") i la creació d'una altra societat que duia el nom antic de "El Porvenir Democràtic" (amb seu en un pis de "ca l'Escuro"), el que sabem és que al 1936 tan sols hi havia un centre republicà i era el primer d'aquells (ara carrer Riba i Mestre núm. 6).

L'última acta, abans de la Guerra Civil, del "Centre Legitimista" ("Casino de Dalt") és de l'1 de juny de 1936. Hi descriu la romeria a la Mare de Déu de la Roca que es feia des de molt temps enrere per la Segona Pasqua (ja consta en el mateix llibre d'actes la de 1908). Normalment s'aprofitava per fer una exaltació dels valors morals i polítics de la dreta. Aquest any sembla que no era moment de grans ostentacions.

Els fets es van desencadenar. El 12 de juliol uns falangistes maten al signífic tinent de la Guàrdia d'Assalt José Castillo i, com a represàlia, uns companys d'aquest també ho fan a l'endemà al diputat dretà José Calvo Sotelo. Pocs dies després, el 18 de juliol, es produeix l'aixecament

Núm. _____ El Porvenir Democràtic El soci Sr. _____ ha satisfet la quantitat de pessetes _____ per la quota corresponent a _____ de l'any actual. Mont-Roig de _____ de _____ de 193_____ El Treurer, _____ Son Ptes. _____	EL PORVENIR DEMOCRÀTIC <small>1931-1936</small>	Núm. _____ El Porvenir Democràtic Plaça de Castellar, Núm. 9 El soci Sr. _____ ha satisfet la quantitat de pessetes _____ per la quota corresponent a _____ de l'any actual. Mont-Roig de _____ de _____ de 193_____ El Treurer, _____ Son Ptes. _____
---	---	---

del general Franco contra el govern legalment constituït. A Catalunya (a Barcelona) no és fins a les primeres hores del matí del diumenge 19 de juliol quan surten al carrer les tropes colpistes. Comença la Guerra Civil. A les seves memòries, el meu pare, Josep Martí Tost ("Panadero petit"), explica les conseqüències d'aquest fet a Mont-roig: "...Ens van requisar el cotxe, la premsa d'oli i ens van prendre la ràdio... El **Casino de Dalt** el va requisar la CNT, la FAI i el POUM. El **Casino de Baix**, que eren republicans, s'hi va posar el sindicat UGT. Si volies treballar havies de ser d'algun sindicat, els de la UGT eren els més moderats, no es posaven en res. Els altres ho requisaven tot. Van posar una patrulla als **Set Ponts** i una altra a l'entrada del poble per la Barceloneta (carretera del Pradip). Tots anaven armats. D'aquesta manera controlaven la gent que entrava o sortia. Requisaven el que volien. Si et queixaves et deien que era pel front...".

Reglamento
 del
Centro El Porvenir de Montroig
 Sociedad democrática

Aviat van arribar els terribles fets del 13 d'agost. Els elements més extremistes (de la CNT / FAI) es van endur a set persones residents al poble i els van assassinar prop de Les Borges del Camp. Foren: Mossèn Ramon Artiga Aragonès, Francesc Brú Aragonès, Joaquim González Aragonès, Laureà Jové Ral (secretari de l'Ajuntament), Enric Puñet Barceló, Mossèn Pere Rofes Llauredó i Francisco Romero Vázquez (de la Cooperativa Elèctrica de Mont-roig). Posteriorment també varen ser assassinats: Miquel Gassó Ferratjes (al Parc de Samà, Cambrils) i Francesc Gassó Domingo (a Falset).

No és el moment de detallar els esdeveniments que passaren durant la Guerra Civil a Mont-roig, tan sols vull fer esment dels importants "Fets de maig" de 1937. Des de finals del 1936, es va fer més evident l'enfrontament que hi havia dins de les files republicanes, el conflicte estava entre els que donaven més importància a la revolució que a la pròpia guerra i els que pensaven que primer s'havia de concentrar els esforços en guanyar-la. El 3 de maig s'iniciaren els enfrontaments entre els primers (els anarquistes de la CNT / FAI i marxistes del POUM) i els segons (Esquerra Republicana i els comunistes del PSUC). Foren tres dies de greus enfrontaments. Amb la derrota dels primers, arribà l'hegemonia del PSUC. Escriu el pare: "...Va córrer la veu que els de la FAI s'havien aixecat a Barcelona i anaven contra el govern de Catalunya, s'havien apoderat de la Telefònica i d'altres departaments. El meu pare (Miquel Martí Aragonès) i jo estàvem a la nit darrere de la persiana del despatx, veiem passar els milicians amb les seves armes per davant de casa, esperant que d'un moment a l'altre pujarien a dalt, al Casino (recordarem que

el **Casino de baix** estava al segon pis d'aquella casa). Nosaltres no dèiem res i procuràvem no tocar la persiana per no fer soroll. A dalt sentíem els passos i les converses de la gent. Finalment jo em vaig cansar i me'n vaig anar a dormir. El pare va estar tota la nit en vetlla. Es veu que algú devia telefonar a Tarragona i a l'endemà van pujar soldats que estaven al Parc de Samà a fer-se càrrec de la situació. Al **Casino de dalt**, on s'hi estaven els de la FAI, hi van trobar molt armament; deien que hi havia tota mena d'armes, bombes de mà i alguna metralladora...".

Mentre, la Guerra Civil continuava. La gent continuava morint-se pels camps d'Espanya i a les respectives reraguardes els dos bàndols prenién indiscriminades represàlies amb els contraris. A Mont-roig, la guerra s'acabà el 15 de gener de 1939 amb l'entrada de les "tropes nacionals" per la carretera del Pratedip. No cal dir que aquell dia s'acabaren moltes coses. Tan sols en citaré dues: el "Casino de Baix" (tan si val "El Porvenir Democràtic" o la "Unió Republicana Cultural"), objecte d'aquest estudi, i la democràcia.

A la primera acta del nou Ajuntament, de l'1 de març, s'esmenta que aquest cal regir-lo "con celo, austeridad y energía, inspirándose en las normas de la España Nacional y del Generalísimo Franco, nuestro glorioso Caudillo...".

Recordarem que el 1863 ja hi ha documentació de la societat anomenada "El Porvenir". Havien estat 76 anys d'història, de defensa dels valors democràtics i de tot el que representava la modernitat social.